

Kunstdonaties aan het Internationaal Strafhof

Communicatiemiddel in
internationale relaties

Caravaggio

Een beruchte schilder

Te groot om te cancellen?

Kunnen we kunst scheiden van
de misdaden van de kunstenaar?

Graffiti

De lijn tussen kunst en
vandalisme

Verder onder meer in dit nummer:

Kunsttherapie voor gedetineerden, het proces van Artemisia Gentileschi, kunstexceptie, Russische activiste en kunstenares Yulia Tsvetkova, kijk-, luister-, lees- en museum-tips van de redactie, woordzoeker en een invulverhaal!

JULIETTE WASSENBERG

ab Actis

(info@adinformandum.nl)

“Wat zijn er een hoop interessante artikelen over kunst en het strafrecht te schrijven!”

Lieve lezers,

De tweede editie van de Ad Informatie is een feit en ook dit nummer heeft een thema. Dat thema is dit keer ‘kunst’. Kunst en het strafrecht en alles wat daarmee te maken heeft. Dit thema ligt mij in het bijzonder nauw aan het hart. Ik heb zelf namelijk al van kleins af aan een grote liefde voor kunst en ik ga erg graag naar het museum. Daarnaast heb ik jarenlang teken- en schilderlessen mogen volgen. Kunst fascineert mij dus zeer. Het stemde mij dan ook enthousiast toen dit thema werd gekozen. Want wat zijn er een hoop interessante artikelen over dit onderwerp te schrijven!

Deze uitgave bevat artikelen over kunstenaars die een link met het strafrecht hebben, zoals Caravaggio (spoiler: niet een hele leuke vent), maar ook een minder bekende kunstenaar zoals Artemisia Gentileschi en een actueel stuk over kunstenaar en activist Yulia Tsvetkova. Ook kun je in dit magazine artikelen terugvinden over onderwerpen als kunstvervalsing, kunstexceptie en kunstroof. Daarnaast hebben we interessante artikelen voor jullie over kunstdonaties aan het Internationaal Strafhof, kunsttherapie voor gedetineerde psychiatrische patiënten, graffiti en de grens tussen kunst en vandalisme en cancelcultuur. Van alles dus wat! Voor het nodige vertier zijn weer een woordzoeker en invulverhaal in thema opgenomen in deze kunsteditie. Ook hebben we dit maal, naast kijk-, luister- en leestips, museumtips van de redactie.

Zoals blijkt heeft de Ad Informatiecommissie de afgelopen maanden keihard gewerkt om deze editie te verwezenlijken. Dat is terug te zien in het resultaat. Daarvoor veel dank aan de commissieleden!

Ik wens je heel veel leesplezier toe!

Inhoud

MEI

2022

Algemeen

Introductie 04

De Ad Informatiecommissie vertelt

Praeses 06

Woord van de praeses van Ad Informandum

Terugblik 32

Overzicht en (foto)impressies van de afgelopen activiteiten

Colofon 34

Specificaties en technische details

22

“Op die manier wil het Stedelijk Museum meewerken aan een rechtvaardige samenleving, maar vooral ook een podium bieden aan kunstenaars die kunst en activisme combineren”

06

“Zelfs de beroemde Michelangelo begon zijn grootse carrière als kunstvervalser”

Ontspanning

Woordzoeker 20

Invulverhaal 21

Top 3 30

Dé kijk-, luister-, lees- en museumtips van de redactie!

06 KUNST-VERVALSING
Een knap staaltje werk

08 CARAVAGGIO
Een beruchte schilder

10 INTERNATIONALE RELATIES
Kunstdonaties aan het Internationaal Strafhof

14 ARTEMISIA GENTILESCHI

Haar proces

16 KUNST-EXCEPTIE
De relatie tussen kunst en belediging

18 CASUAL CRIMINOLOGIE
Nazi art heist

22 YULIA TSVETKOVA
Een controversieel proces

24 BIJZONDERE BANEN
Kunsttherapie voor gedetineerde psychiatrische patiënten

26 COLUMN
Waar ligt de lijn tussen kunst en vandalisme?

28 CANCEL-CULTUUR
Het scheiden van kunst en kunstenaar

DE AD INFORMATIECOMMISSIE VERTELT

Mijn artikelen zijn voor deze editie van de Ad Informatie vooral geïnspireerd door mijn eigen internationale achtergrond, en mijn bachelor onderwijs in rechten en psychologie. Mijn artikel over kunstdonaties aan het Internationaal Strafhof vond ik vooral plezierig om te schrijven omdat ik zelf half Iers en half Nederlands ben, en ik vind het dus leuk om me te verdiepen in internationale verhoudingen tussen staten. Daarnaast werd ik geïnspireerd om over kunsttherapie te schrijven, als vervolg van mijn onderwijs in psychology bij UCU. Hierdoor kon ik vele academische papers in psychologisch onderzoek in het Engels doornemen en daarover schrijven. Zoals de vorige editie heb ik ook voorzien in wat meer interactie met onze lezers, dus zorg ervoor dat je de Google form op pagina x straks invult! Ik wens jullie veel leesplezier!

Mijn artikelen voor de kunsteditie van de Ad Informandum zijn eigenlijk niet geïnspireerd op zaken waar ik me dagelijks mee bezighoud, maar daarom vind ik ze niet minder interessant! Zo vond ik het erg grappig om te leren dat Michelangelo zijn carrière is begonnen als een van de bekendste kunstvervalsers ter wereld. Verder is vrijheid van meningsuiting een belangrijk onderwerp tijdens de rechtenstudie, omdat het een belangrijk mensenrecht is in een democratische samenleving. Daarom vond ik het interessant om me te verdiepen in de relatie tussen vrijheid van meningsuiting en kunstuitingen. Tot slot ben ik erg geïntrigeerd door de cancel culture en de vraag of we nog kunnen en mogen genieten van het werk een (vermeende) dader, vandaar mijn stuk over Michael Jackson. Veel leesplezier!

Zelf was ik ontzettend blij dat we kunst kozen als thema voor deze editie van de Ad Informatie. Ik heb hierin een politiek stuk kunnen schrijven (over Yulia Tsvetkova) en een wat meer historisch stuk (over Caravaggio). Op de middelbare school vond ik geschiedenis een ontzettend leuk vak, en daarom voelde ik me ook gemotiveerd om me weer helemaal op die manier te mogen inlezen voor mijn stuk over Caravaggio. Het stuk over Yulia wisselde vervolgens het perspectief perfect af, omdat haar proces nog steeds bezig is en juist erg recent is. Ik heb met deze editie van ook op veel verschillende manieren onderzoek mogen doen, waar ik veel van heb kunnen leren. Ik denk dat jullie ook Caravaggio op een andere manier gaan bekijken en dat jullie Yulia Tsvetkova erg goed leren kennen. Veel leesplezier!

Deze editie van Ad Informatie spreekt op een heel persoonlijk niveau tot mij, op manieren die ik liever niet met zoveel mensen tegelijk deel en een manier die ik wel graag bekend zou maken. Ik schilder zelf al sinds ik 7 ben en ben altijd gek geweest op verschillende kunstvormen. In tegenstelling tot velen was mijn eerste museum-ervaring echter niet het Rijks, maar een tentoonstelling van de werken van Ilja Repin. Dit was een Russische realist en zijn werk was een indirecte inspiratie voor mijn artikelen van deze editie, omdat de realiteit vaak veel complexer of grotesker is dan je zou verwachten. Veel leesplezier!

“Het bestuur en de commissieleden mogen met trots terugkijken op een eerste half jaar bomvol sociale en inhoudelijke activiteiten”

Lieve lezers,

Voor jullie ligt de tweede editie van de Ad Informatie van het jaar 2021/2022. De tijd vliegt, want de tweede helft van het academische jaar is alweer aangebroken! Afgelopen 14 maart vond dan ook de halfjaarlijkse Algemene Ledenvergadering plaats. Tijdens deze vergadering heeft het bestuur teruggeblikt op het afgelopen half jaar en hebben de leden een inkijkje gekregen in wat er het komende half jaar nog komen gaat.

Wat mij betreft mogen het bestuur en de commissieleden met trots terugkijken op een eerste half jaar bomvol sociale en inhoudelijke activiteiten. Sinds het uitkomen van de vorige Ad Informatie hebben er onder andere een symposium over neurotechnieken in het strafrecht, een driehoekslezing over de digitalisering van het rechtsverkeer, een webinar over jeugdcriminaliteit, een workshop van advocate Claudia Lammers, een lezing van SVG-verslavingsreclassering, een gezellige pub quiz, een karaoke voor het goede doel, een kantoorbezoek aan Allen & Overy en de excursie naar de koepelgevangenis in Arnhem plaatsgevonden. Daarnaast kunnen we tegen de tijd dat deze Ad Informatie uit komt hopelijk terugblikken op een hele leuke en gezellige reis naar Milaan!

Voor de leden/lezers die niet bij de Algemene Ledenvergadering aanwezig waren, zal ik ook nog een korte vooruitblik geven over wat er het komende half jaar komen gaat. Er staan namelijk veel mooie activiteiten op de planning! Zo zullen we een bezoek brengen aan de kantoren van LumenLawyers, Jahae Raymakers en Hertoghs, staan het laatste symposium en het Career Event op de planning en zullen er nog een aantal workshops georganiseerd worden. Natuurlijk zullen er ook nog een aantal borrels en andere sociale activiteiten plaatsvinden!

Het einde van het collegejaar begint al langzaam in zicht te komen. Het bestuur is daarom afgelopen maart begonnen met de zoektocht naar zes enthousiaste mensen, aan wie wij in september het stokje over kunnen dragen. Wij hopen dit XXXVIIste bestuur dan ook aan jullie bekend te kunnen maken, wanneer de volgende Ad Informatie uitkomt!

Voor nu rest mij niets anders dan jullie veel plezier te wensen met het lezen van deze Ad Informatie. De Ad Informatiecommissie heeft over het thema ‘kunst’ weer veel interessante artikelen geschreven, die zeker het lezen waard zijn!

Namens het XXXVIste bestuur der Ad Informandum,

Anneloes de Groot

h.t. Praeses der Ad Informandum

Een knap staaltje werk

Als mensen zijn wij in het algemeen nogal gevoelig voor naamsbekendheid. Wanneer een kunstwerk is gemaakt door een bekende kunstenaar zoals Picasso, krijgt het eerder een prominent plekje in een beroemd museum in een grote stad en talloze bezoekers. Er gaat erg veel geld om in de kunstwereld en het ligt dan ook voor de hand dat er mensen zijn die een poging doen om een kunstwerk van een bekende kunstenaar te vervalsen.

Door Eva van den Boomen

Vervalsing bestaat in veel verschillende soorten en maten. Het verwijst bijvoorbeeld naar het vervalsen van iemands handtekening, het maken van een vals document of object, of het wijzigen van een bestaand document of object zonder toestemming. Kunstvervalsing is het maken, gebruiken en verkopen van nepkunst. Vaak betekent dit het toevoegen van een artiestennaam aan een kunstwerk, om de kunst echt en origineel te laten lijken. Tegenwoordig zijn er wetenschappelijke methoden voorhanden om kunstwerken te testen op hun originaliteit. Hierdoor worden kunstvervalsers uit de afgelopen decennia gevonden, maar ook uit het verre verleden.

“Zelfs de beroemde Michelangelo begon zijn grootse carrière als kunstvervalser”

Kunstvervalsing is al sinds lange tijd een zeer winstgevende zaak, die te-

ruggaat tot wel 2000 jaar geleden, toen de Romeinen al kopieën maakten van de Griekse kunst, om aan de vraag naar kunst van Griekse oudheden te voldoen.¹ Zelfs de beroemde Michelangelo begon zijn grootse carrière als kunstvervalser toen hij op 21-jarige leeftijd een marmeren beeld zo bewerkte dat het antiek leek en het als dusdanig wist te verkopen.²

Het vervalsen van kunst is een knap staaltje werk. Het is namelijk een tamelijk lastige uitdaging om niet ontdekt te worden. Niet alleen het geleverde werk en de nauwkeurige imitatie van een schilderstijl moeten immers van goede kwaliteit zijn, ook moeten de bijbehorende certificaten geloofwaardig worden vervalst.³

Vanuit forensisch perspectief, gebaseerd op politiegegevens en historisch onderzoek, kan ten aanzien van kunstvervalsing onderscheid worden gemaakt tussen drie verschillende vormen van vervalsing. Ten eerste kunnen nieuwe kunstwerken worden gemaakt in de stijl van een bekende kunstenaar waar grote bedragen voor worden betaald. Ten tweede kan een oorspronkelijk

kunstwerk van een bekende kunstenaar worden aangevuld om daarmee te suggereren dat het een origineel is van een andere kunstenaar. Bij de derde vorm, *provenance* genoemd, wordt de gedocumenteerde geschiedenis van het kunstwerk vervalst.

GOOCHELAARS

Noah Charney, een Amerikaanse schrijver en docent over roofofstal, vervalsing en vandalisme, is net als vele anderen geïntrigeerd door vervalers. Hij zegt dat vervalers vaak worden gezien als een soort goochelaars die erin weten te slagen iedereen voor de gek te houden. In tegenstelling tot ‘traditionele’ slechteriken zijn vervalers niet eng of gevaarlijk en zijn hun vergrijpen niet gelinkt aan georganiseerde misdaad of terrorisme. Vaak heeft het publiek zelfs sympathie en hierin speelt de media een belangrijke rol. Charney verklaart dat vooral Britse tabloids bijdragen aan het vergoelijken van kunstvervalsing, waarbij de culturele elite in haar hemd wordt gezet. Wanneer kunstvervalsers worden opgepakt en een korte celstraf hebben uitgezeten, krijgen ze veelal een boekcontract of een tv-

programma.⁴ Kunstvervalsing en de reactie daarop lijkt dus een soort cultureel protest tegen de aristocratie.

WRAAK

Een andere belangrijke drijfveer van vervalsters in de geschiedenis was wraak. Een voorbeeld hiervan is de mislukte kunstenaar Shaun Greenhalgh. Samen met zijn ouders maakte deze Britse kunstenaar vervalsters vanuit de schuur in de achtertuin en verkocht deze zo'n zeventien jaar lang aan onder meer veilinghuizen als Christie's, Sotheby's en het British Museum.⁵ Ook Nederlands kunstschilder Han van Meegeren is een voorbeeld van wraak. Van Meegeren was een erg ambitieus schilder, maar zijn werk kreeg weinig waardering van critici en publiek. Uit wraak vervalste hij Vermeers werk. Na de Tweede Wereldoorlog werd Van Meegeren ervan beschuldigd Vermeers schilderij te hebben verkocht aan de verzamelaar van voornamelijk gestolen kunst, Hermann Göring.⁶

“Een andere belangrijke drijfveer van vervalsters in de geschiedenis was wraak”

KUNSTVERVALSING IN NEDERLAND

Ook recentelijk en dichter bij huis doen zich gevallen van kunstvervalsing voor. Zo heeft het Openbaar Ministerie in hoger beroep een gevangenisstraf van 15 maanden, waarvan vier maanden voorwaardelijk, geëist tegen een man uit Overijssel. De verdachte zou een vervalsing van Van Goghs 'De Oogst' als authentiek werk hebben aangeboden aan verschillende kunsthandelaren in binnen- en buitenland. De man gebruikte vervalste documenten om de echtheid van het schilderij aan te tonen en hij vroeg een bedrag van 15 miljoen euro voor het doek.⁷ Volgens de advocaat-generaal ligt de taxatiewaarde van het schilderij waar het in deze zaak om ging op €250,-. Dit is een aanzienlijk verschil met het bedrag dat door verdachte voor het doek werd gevraagd.⁸

De rechtbank veroordeelde de man tot een gevangenisstraf van negen maanden, waarvan drie voorwaardelijk, en een proeftijd van drie jaar. De officier van justitie had in eerste aanleg een gevangenisstraf van twaalf maanden waarvan vier voorwaardelijk geëist.⁹ In hoger beroep werd de verdachte door het gerechtshof veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van acht maanden, waarvan drie voorwaardelijk, en met een proeftijd van drie jaren.¹⁰

“Ook recentelijk en dichter bij huis doen zich gevallen van kunstvervalsing voor”

Al met al bestaat kunstvervalsing in allerlei soorten en maten en worden vervalsters gedreven door verschillende motieven. Het kan gezegd worden dat slachtoffers van kunstvervalsing vaak bevoorrechte types zijn met veel geld die wel wat kunnen lijden. Helaas zijn echter niet alleen de kopers de dupe van kunstvervalsing. Oplichters manipuleren namelijk documentatie en smokkelen zo ondeugdelijke informatie binnen in de archieven van musea. Zo worden historische bronnen vervuild en hun betrouwbaarheid aangetast.¹¹

BRONNEN

¹V. Weterings, 'Kunstvervalsing: misleiding en masterminds van meestervervalsters', *IsGeschiedenis* 2015.

²*Idem.*

³Kunstvervalsing: wat stelt een naam voor?', *AyroTros* 20 januari 2015.

⁴E. Dijksterhuis, 'Kunstvervalsters zijn geen leuke schelmen', *Trouw* 27 oktober 2015.

⁵V. Weterings, 'Kunstvervalsing: misleiding en masterminds van meestervervalsters', *IsGeschiedenis* 2015.

⁶E. Sylvest, 'Kunstvervalster wist Göring te foppen', *Historia* 8 november 2016.

⁷Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 september 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:8814.

⁸Eis 15 maanden cel in hoger beroep tegen Van Gogh-fraudeur', *Bijzonder Strafrecht* 9 september 2021.

⁹*Idem.*

¹⁰Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 september 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:8814.

¹¹E. Dijksterhuis, 'Kunstvervalsters zijn geen leuke schelmen', *Trouw* 27 oktober 2015.

Caravaggio: een beruchte schilder

Michelangelo Merisi da Caravaggio wordt al decennia geprezen om zijn kunst: of het nou gaat om 'Avondmaal in Emmaüs' of zijn verschillende schilderijen van David en Goliath. Deze kunstenaar was zelfs zo baanbrekend voor de Barok, dat hij zijn eigen stijl kreeg: het Caravaggisme. Deze stijl wordt, net als zijn schilderijen, gekenmerkt door clair-obscur (surrealistische licht-donker contrast gebruik) en naturalisme.¹ Ondanks dat we niet zo veel weten over het leven van deze veelgeprezen kunstenaar, komt zijn naam in verschillende politierapporten naar voren. Was deze man niet te misdadig om zoveel lof te krijgen voor zijn werk?

Door Julia Vissers

Michelangelo Merisi da Caravaggio, "The Conversion on the Way to Damascus," circa 1604, oil on canvas, 57 x 77 in. (c) Basilica Parrocchiale Santa Maria del Popolo d'Arte Antica, Rome 2016

Caravaggio groeide op als wees, nadat zijn vader overleed aan de pest. Toen hij dertien jaar oud was, begon hij te werken in het atelier van de gerespecteerde schilder Simone Peterzano.² Tijdens zijn lesperiode was het maniërisme een rage en dit markeerde het einde van het Renaissance-tijdperk. Deze stijl wordt gekenmerkt door langgerekte lichamen, onnatuurlijke, complexe lichaamshoudingen en ingewikkeld uitbundige composities.³

Na zijn lessen bij Peterzano, ging Caravaggio naar Rome, waar hij bevriend raakte met kardinaal Del Monte. De geestelijke zorgde voor verschillende kamers voor de kunstenaar in zijn paleis. Caravaggio werd bekend door belangrijke opdrachten die Del Monte hem toevertrouwde.⁴

"Hij zou onder andere zijn aangehouden voor verboden wapenbezit, vechtpartijen, het gooien van stenen naar de politie en het bezoeken van prostituees"

Hun vriendschap is iets wat Caravaggio lang uit de problemen heeft kunnen houden. Uit verschillende berichten blijkt namelijk dat Caravaggio ook erg bekend was bij de politie: hij zou onder andere zijn aangehouden voor verboden wapenbezit, vechtpartijen, het gooien van stenen naar de politie en het bezoeken van prostituees.⁵

Het was echter klaar voor Caravaggio toen hij een moord pleegde in 1606. De moord zou gepleegd zijn na een geschil over de gokschulden van Caravaggio. Hierin nam Caravaggio het met drie compagnons op tegen vier tegenstanders. In het nauw gedreven doodde hij

een zekere Ranuccio Tommasoni, een van de tegenstanders. Om straf te ontlopen, vluchtte hij met behulp van Del Monte naar Napels. Kort hierna werd hij toch veroordeeld, waarna hij twee jaar heeft vastgezeten tot zijn dood in 1610.⁶

EEN RELIGIEUS MAN

Wat opvalt aan het werk van Caravaggio, gezien zijn ongelovige levensstijl, is de hoeveelheid religieuze schilderkunst. Tijdens de Barok maakte hij in zijn schilderijen plaats voor een naturalistische kijk, in plaats van het gebruikelijke symbolisme. Ook het idealisme dat zo graag gebruikt werd door de maniëristen, lijkt Caravaggio af te wijzen. Het merendeel van zijn religieuze schilderijen wordt dan ook gekenmerkt door een donker kleurgebruik, waarmee hij het sobere verhaal uit het Nieuwe Testament opnieuw vertelt. Ondanks de somberheid, spat de dramatiek er door de manier van belichting vanaf.⁷

De manier waarop Caravaggio zijn religieuze kunst presenteert, onthult echter een krachtige, op zichzelf staande, waarheid. De schilder brengt zijn gehele kijk op het geloof over door zijn lichtspel, met de nadruk op het licht (Jezus Christus) dat schijnt in de duisternis (de wereld). God accepteerde de zondige toestand van de mensheid volledig door Jezus Christus te worden.⁸

Caravaggio's vroege religieuze schilderijen werden niet alleen slecht ontvangen door zijn christelijke opdrachtgevers vanwege deze ongebruikelijke schilderstijl, maar vooral ook door zijn gebruik van "ongepaste" modellen. Zijn modellen waren beroemde prostituees die Caravaggio als heiligen afbeeldde. Zijn frequente verbeeldingen van zowel deze prostituees als zogenoemde 'vuile boeren' verbaasden zowel het publiek als de critici.⁹

PERCEPTIE

Het is makkelijk om te oordelen over Caravaggio, met de beperkte hoeveelheid informatie die we over zijn persoonlijke leven hebben. Los van de politierapporten en zijn werken, is er namelijk ook ontzettend veel verloren gegaan. Dit maakt dat we een oppervlakkig beeld van Caravaggio hebben, terwijl er hoogstwaarschijnlijk een hoop andere dingen achter de man schuil gingen. Zo betoogt Sebastian Schütze: "Ik zie hem als een complex persoon. Hij had zeker zijn persoonlijke problemen, maar hij was ook iemand met een oog voor religieuze kunst. Hij moet geïnteresseerd zijn geweest in het onderwerp en droeg veel bij aan het theologische debat van die tijd."¹⁰

"De onschuldige lezer van kunsthistorische literatuur zou kunnen worden vergeven voor de veronderstelling dat [Caravaggio's] plaats in de geschiedenis van de beschaving ergens tussen Aristoteles en Lenin van belang is"¹¹

Maar waar leg je in dat geval de grens? Bijna tegenovergesteld aan het hierboven genoemde, schreef de kunsthistoricus Ellis Waterhouse een dusdanig mooi citaat dat eigenlijk niet ongelezen mag blijven: "de onschuldige lezer van kunsthistorische literatuur zou kunnen worden vergeven voor de veronderstelling dat [Caravaggio's] plaats in de geschiedenis van de beschaving ergens tussen Aristoteles en Lenin van belang is."¹¹ Het is dus van belang om te erkennen dat hij een grote meester in de schilderkunst is, maar dat er een berecht persoon achter zijn kunst zit.

Michelangelo Merisi da Caravaggio, "Judith Beheading Holofernes," circa 1599, oil on canvas, 57 x 77 in. (c) Galleria Nazionale d'Arte Antica, Rome 2016

BRONNEN

1. A. von Schneider, 'Caravaggio und die Niederländer', *Verlag Des Kunstgeschichtlichen Seminars* 1933.
2. G. Lambert, 'Caravaggio', *Taschen* 11 augustus 2000.
3. J. de Baaij, 'Kunstgeschiedenis: Maniërisme', *kunstvensters.com* 11 augustus 2017.
4. G. Lambert, 'Caravaggio', *Taschen* 11 augustus 2000.
5. D. Willey, 'Caravaggio's crimes exposed in Rome's police files', *BBC News Rome* 18 February 2011.
6. J. de Baaij, 'Caravaggio de Criminele Kunstschilder', *kunstvensters.com* 26 september 2021.
7. H. Honour & J. Fleming, *Algemene kunstgeschiedenis*, Amsterdam: Meulenhoff 1995.
8. *Idem*
9. J. Gribowich, 'Caravaggio the 'theologian'', *Magnificat* 2018.
10. L. Teuwissen, "Men wilde Caravaggio zo snel mogelijk vergeten", *NOS Nieuws* 18 juli 2010.
11. E. Waterhouse, 'Italian Baroque Painting', London, Phaidon 1962, p. 21.

Kunstdonaties aan het Internationaal Strafhof: communicatiemiddel en dankbaarheid in internationale relaties

Kunst is zeer gebruikelijk als vorm van communicatiemiddel en kan zijn betekenis dus zich laten uitbreiden tot meerdere diverse talen, landen en contexten. Dit betekent dat kunst als communicatiemiddel heel aantrekkelijk kan zijn voor de ondersteuning van belangrijke relaties tussen staten en internationale instellingen.

Door Anna Korevaar

Sinds december 2015 hebben meerdere overheden van bepaalde staten, onder andere Ierland, Canada, België, Cyprus, Denmark, Japan, Korea, Mexico en Portugal, kunstwerken gedoneerd aan het Internationaal Strafhof in Den Haag. Elk van deze kunstwerken weerspiegelen het cultureel erfgoed van elk land, en tonen daarnaast hun waardering voor de inzet van de Internationaal Strafhof in de strijd van de internationale gemeenschap tegen straffeloosheid.

In dit artikel gaan we in op vier van deze kunstwerken en wat voor betekenis zij hebben gehad voor het Internationaal Strafhof; in andere woorden, wat voor bericht de overheid met deze kunstwerken heeft willen overbrengen.

IERLAND

Op 18 maart 2021 hebben Kevin Kelly, ambassadeur van Ierland in Nederland, en president rechter van het Internationaal Strafhof, Piotr Hofmanski, een kunstwerk genaamd "Oak" aangeboden aan het Internationaal Strafhof. Het kunstwerk, gemaakt door Ierse artiest Fergus Martin, bestaat uit twee lichtgroene banken gemaakt uit glasvezel versterkt beton.¹ Het kunstwerk was speciaal ontworpen voor het Hof, en weerspiegelt het landschap om het Hof heen. Het kunstwerk zelf representeert de kracht van de eikenboom, een metaforische betekenis voor de sterke band die Ierland heeft met het Internationaal Strafhof.² De eiken-

boom is ook een traditioneel Iers symbool voor waarheid, gerechtigheid, moed en wijsheid.³ Ierland heeft het bestaan en de inzet van het Internationaal Strafhof zeer gewaardeerd, ook gezien de lastige geschiedenis die Ierland heeft gehad met het Verenigd Koninkrijk. Langzaam komt het land op eigen benen te staan, en het wil met dit kunstwerk dan ook de verhouding tussen de wijsheid, voortkomend uit Ierlands moeizame geschiedenis, en haar doorzettingsvermogen laten zien.

“Onze steun voor het Statuut van Rome en de voortdurende ontwikkeling van het ICC is gebaseerd op onze inzet om een einde te maken aan de straffeloosheid van degenen die het meest verantwoordelijk zijn voor oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en genocide, en is in lijn met het duidelijke begrip van Ierland dat gerechtigheid een voorwaarde is voor duurzame vrede, stabiliteit en rechtvaardige ontwikkeling”

– Kevin Kelly⁴

“Irish delegation unveils artwork donation to International Criminal Court”, www.icc-cpi.int 18 maart 2021

AUSTRALIË

Het schilderij genaamd Ngayuku Mamaku Ngura (My Father's Country) (hieronder te zien) werd op 31 mei 2021 gepresenteerd aan het Internationaal Strafhof door Matthew Neuhaus, ambassadeur van Australia in Nederland, en president rechter Piotr Hofmanski van het Internationaal Strafhof. Het schilderij heeft betrekking op de inheemse geschiedenis van Australië. Het was met name gedoneerd in verband met de "Reconciliatie Week" van Australië, waarin nadruk wordt gelegd op het voortbouwen van de relatie tussen de bredere Australische gemeenschap, Aboriginals en volk van de Staat van Torres.^{5,6,7} De reconciliatie week benadrukt twee belangrijke data. Op 27 mei 1967 werd er een referendum gehouden waarbij meer dan 90% van de Australische bevolking 'ja' stemde om de inheemse bevolking op te nemen in de Australische bevolking, wat tot die dag helaas niet het geval was.⁸ Dit historisch onrecht moest hersteld worden en dit was het begin van dit belangrijke proces.⁹ De tweede datum, Mabo Day, 3 juni, markeert het jubileum van de uitspraak van het Hooggerechtshof van Australië in 1992, waarin de rechten van Aboriginals en het volk van de Staat van Torres tot eigendom van grond werd erkend door middel van inheemse titels.¹⁰

Het kunstwerk was gemaakt door een inheemse kunstenaar en rechtsgeleerde, genaamd Wawiriya Burton. In dit specifieke werk beeldt ze een plek af in het land van haar vader, in de buurt van een afgelegen gemeenschap.¹¹ De bedoeling van de kunstenaar was om een verband te leggen met de diepgaande inheemse geschiedenis van Australië.

“Vandaag is een kans om de inheemse cultuur en kunst van Australië onder de aandacht te brengen, evenals om het belang van verzoening en onze hernieuwde inzet om actie te ondernemen op het gebied van gender rechtvaardigheid te benadrukken. We moedigen internationale organisaties, zoals het ICC, aan om hun eigen strategieën te hanteren die het bewustzijn van inheemse kwesties in hun beleidsvorming institutionaliseren”

– Matthew E.K. Neuhaus¹²

BELGIË

Op 2 maart 2017, werd een mozaïek bestaande uit een serie van 25 ingelijste beelden in bas-reliëf in pek, koper en brons poeder aangeboden aan het Internationaal Strafhof. Het kunstwerk werd gepresenteerd door ambassadeur Christian Lepage, permanent vertegenwoordiger van België bij de Internationale Instellingen in Den Haag, samen met de voorzitter van het Internationaal Strafhof (ICC) en rechter Silvia Fernández de Gurmendi.

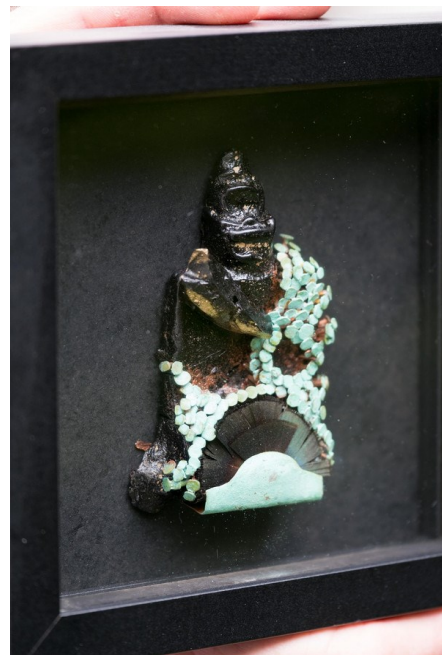
De series, gemaakt door kunstenaar Erwin Geeraerts is genaamd "Wall of Shame", en besteed aandacht aan hoe onrechtvaardig het is dat kindsoldaten nog worden ingezet voor gevecht in oorlogen.¹³ De Belgische regering wilde dus een licht schijnen op deze kwestie

van sociaal onrecht. De bedoeling achter het kunstwerk is om oorlogsmisdadigers te berechten, en valt dus direct onder het mandaat en onder de sociale waarden van het Internationaal Strafhof.¹⁴

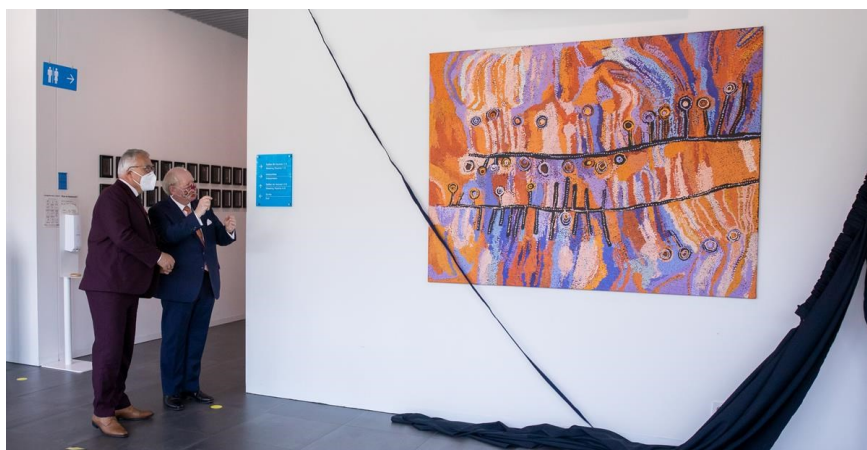
De titel en betekenis van het kunstwerk brengen een zware boodschap met zich mee, en dat is de bedoeling ook. Het houdt het onze generatie scherp, en de doelstelling van de gerechten scherp. Het brengt de boodschap over dat er nog veel te doen is aan de huidige situatie van het gebruik van kindsoldaten in oorlog.

“België verwelkomt de inspanningen van het Hof om straffeloosheid te bestrijden en herstelprogramma's te ontwikkelen via het Trustfonds voor Slachtoffers. Deze programma's hebben onder meer tot doel de re-integratie van kindsoldaten in de samenleving te vergemakkelijken”

– Christian Lepage¹⁵

D. Legreve, "Erwin's kindsoldaten te zien in Den Haag", www.hln.be 9 april 2017

"Australian delegation unveils artwork donation to International Criminal Court", www.icc-cpi.int 31 mei 2021

PORTUGAL

Het kunstwerk van Portugal gepresenteerd in het Internationaal Strafhof heeft zeker een metaforische betekenis. Het kunstwerk genaamd "Ilusório" (Illusoir), was gepresenteerd door Rosa Batoréu, Portugese ambassadeur in Nederland, samen met rechter Silvia Fernández de Gurmendi, voorzitter van het Internationaal Strafhof.¹⁶ Het kunstwerk, gemaakt door keramist Querubim Lapa, duidt op het idee dat de toepassing van de wet en het rechtspreken in een polymorfe en constante veranderende wereld een moeilijke en altijd onvoltooide taak is.¹⁷ Het kunstwerk representeert de complexiteit achter het wezenlijk maken van een effectieve en sterk internationale rechterlijke bescherming. Het kunstwerk legt dus een sterk verband met het werk dat het Internationaal Strafhof doet, en erkent de complexiteit achter dit werk in een altijd veranderende samenleving.

"[dit werk is geschonken] met het idee dat we degenen die onrecht lijden altijd voor het gerecht moeten brengen, ook al kan dat proces heel moeilijk zijn en met enorme obstakels worden geconfronteerd"

— Rosa Batoréu¹⁸

Een vraag voor jullie:

Stel je voor dat jij de mogelijkheid krijgt om een kunstwerk te ontwerpen voor het Internationaal Strafhof. Rekening houdend met de waarden van het Strafhof in hun strijd in de internationale gemeenschap tegen straffeloosheid, wat voor kunstwerk zou jij ontwerpen? Wat voor bericht zou jij willen overbrengen met gebruik van de vorm, kleur en gebruikte materialen?

Gebruik de onderstaande formulier om met ons te delen hoe jouw ontwerp eruit zou zien! Teken het en upload het als voorbeeld of omschrijf het in woorden in het onderstaande formulier. Graag delen we deze voorbeelden (anoniem) mee in de volgende editie!

<https://forms.gle/Ftgcn7mZwA13KYn5A>

Portuguese Ambassador and ICC ...", www.icc-cpi.int 5 juli 2017

BRONNEN

1. "Irish delegation unveils artwork donation to International Criminal Court", www.icc-cpi.int 18 maart 2021
2. *ibid.*
3. *ibid.*
4. *ibid.*
5. Een zeestraat tussen Australië en het Melanesische eiland Nieuw-Guinea
6. "National Reconciliation Week", www.reconciliation.org.au
7. A. van der Riet, "Tribute to Australia's ancient art", www.diplomataffairs.nl
8. *ibid.*
9. *ibid.*
10. *ibid.*
11. *ibid.*
12. *ibid.*
13. "Belgium delegation and ICC President unveil artwork donation to International Criminal Court", www.icc-cpi.int 2 maart 2017
14. B. Warson, "Erwin's kindsoldaten te zien in Den Haag", www.hln.be 9 april 2017
15. "Belgium delegation and ICC President unveil artwork donation to International Criminal Court", www.icc-cpi.int 2 maart 2017
16. "Portuguese Ambassador and ICC President unveil artwork donation to International Criminal Court", www.icc-cpi.int 5 juli 2017
17. *ibid.*
18. *ibid.*

Het proces van Artemisia Gentileschi

(Trigger warning: verkrachting, geweld)

Kleine opmerking vooraf; in dit stuk komen grafische beschrijvingen van verkrachting en marteling aan bod. De auteur raadt het je dan ook ten zeerste af om verder te lezen na deze alinea, wanneer dit een ernstig negatief effect heeft op je gemoedstoestand. De trigger warning in de subtitel is er met een reden geplaatst. Neem deze alsjeblieft serieus.

Alsof het regelrecht uit een horrorfilm komt: Seksueel misbruikt worden door een vriend van je vader, het risico lopen aan hem uitgehuwelijkt te worden en wanneer je toch de moed hebt met je verhaal naar buiten te komen, spant je vader wonder boven wonder een proces uit jouw naam aan. Maar wanneer zowel jij als je verkrachter verhoord worden ben jij degene die gemarteld wordt voor een bekentenis. Voor de Italiaanse kunstenaar Artemisia Gentileschi was dit helaas ooit realiteit.

Door Maureen van der Kris

“Susanna en de ouderlingen” - Artemisia Gentileschi, röntgenfoto door Kathleen Gilje

Je hoort vaak dat de kunstwereld een plek voor alleen mooie dingen hoort te zijn. Toch is er ook hier sprake van ernstige misstanden die zelden aan het licht komen.¹ Het verhaal van Artemisia was namelijk één van de uitzonderingen, omdat de meeste vrouwen in haar tijd maar moesten trouwen met een man als ze door hem verkracht werden.² Een barbaars idee, maar gelukkig waren er ook in de 16e eeuw grenzen aan hoe ver een verkrachter kon gaan. En Artemisia wist niet alleen hoe ze iets moois kon maken van haar lijdensweg, ze nam daarnaast ook wraak.

WIE WAS ARTEMISIA GENTILESCHI?

Artemisia Gentileschi is op 8 juli 1593 geboren in Rome als de dochter van Orazio Gentileschi en Pruden-

tia Monitore Gentileschi. Zij bleek op jonge leeftijd al meer talent te hebben voor schilderen dan haar broer Francesco en heeft in de eerste instantie leren schilderen van haar vader, die ook kunstenaar was. Artemisia's grote voorbeeld was de kunstenaar Michelangelo Merisi da Caravaggio.

Toen Orazio Artemisia uiteindelijk niets meer kon bijbrengen, heeft hij een collega ingehuurd om Artemisia te leren hoe zij perspectief moest tekenen. Deze collega was landschapschilder Agostino Tassi.³

“Hoewel Artemisia opgewonden was om meer te kunnen leren, aangezien zij als vrouw niet toegelaten kon worden tot de Academie van Florence, bleken de intenties van Tassi helaas minder zuiver te zijn...”

VERKRACHTING EN PROCES

Tassi heeft Artemisia in 1612 verkracht tijdens een van zijn lessen aan haar. Zij was op dat moment 19, een leeftijd waarop het voor de hand lag dat een meisje zou trouwen.⁴ Toen zij haar ervaringen aan haar vader voorlegde, was hij woedend. Orazio sprak Tassi aan, die hem op zijn beurt weer aanbood met Artemisia te trouwen. Dit was zogenaamd om haar reputatie te redden. Maar Orazio wist wel beter. Tassi was namelijk al getrouwd met een vrouw die hij op een soortgelijke manier had bemachtigd. Orazio ging hierom uit naam van zijn dochter naar de rechter en klaagde Tassi aan voor haar letsel en de schade aan haar seksuele eerbaarheid.

In de 16e en 17e eeuw was het gebruikelijk dat verklaringen van verdachten, slachtoffers en getuigen voor verkrachtingszaken als primair bewijs dienden bij gebrek aan moge-

lijkheden voor DNA-onderzoek. Vooral in verkrachtingszaken waar het, zonder de mogelijkheid om DNA-onderzoek te verrichten, eigenlijk meer het woord van de verdachte tegen dat van het slachtoffer was. Tassi zette Artemisia neer als een leugenaar en een slet, die vrijwillig seks met hem had. Uit de verklaring van Artemisia bleek er iets heel anders gebeurd te zijn. Zo sprak ze over hoe ze het voelde branden, maar niet kon schreeuwen van de pijn, omdat Tassi zijn hand over haar mond hield.

“In de 17e eeuw was het in verkrachtingszaken, zonder de mogelijkheid om DNA-onderzoek te verrichten, het woord van de verdachte tegen dat van het slachtoffer”

O.a. Artemisia's verklaring werd met duimschroeven afgenomen, om vast te stellen of zij niet loog (Een duimschroef bestaat uit een plaat waarop je duim geplaatst werd. Er overheen komt een beugel waardoorheen een bout geschroefd wordt. Door de schroef naar binnen te draaien wordt de duim platgedrukt, hetgeen in een grote pijn resulteert zonder meteen levensgevaarlijk letsel toe te brengen).⁵ Keer op keer vertelde Artemisia haar verhaal met dezelfde grove bewoordingen als ze de eerste keer gebruikte, terwijl de duimschroeven steeds harder werden aangedraaid. Voor een kunstenaar als zijzelf was dit een van de meest verschrikkelijke manieren om gemarteld te worden, aangezien dit haar meest belangrijke gereedschap aantastte. Ook kreeg zij een gynaecologisch onderzoek dat moest vaststellen of ze echt met geweld van haar maagdelijkheid beroofd was.

GERECHTIGHEID IS ZOETER DAN WRAAK...

Uiteindelijk is Tassi tot een gevangenisstraf van acht maanden veroordeeld en is hij daarna verbannen uit Rome. Een hele milde straf volgens onze huidige maatschappij, maar toch zijn er ook nu verkrachters waaraan soortgelijke of mildere straffen wordt opgelegd.⁶ Na het proces is Artemisia getrouwd met een van haar eigen collega's; Pierantonio Stiatessi. Zij kregen samen een dochter.

...MAAR WRAAK NEMEN KAN OOK GERUSTSTELLEND ZIJN

Zoals veel slachtoffers van verkrachting heeft ook Artemisia een groot trauma overgehouden aan haar ervaringen en het proces. Dit heeft haar echter niet belemmerd om te stoppen met schilderen. Na het proces heeft haar vader het op zich genomen om haar verder te begeleiden in haar eigen werk. Vervolgens heeft ze, samen met hem, een aantal grotere opdrachten gedaan en heeft zij haar eigen carrière voortgezet. Haar werk bleef qua stijl geïnspireerd door

Caravaggio, hoewel ze hier haar geheel eigen draai aan wist te geven.

Veel van Artemisia's schilderijen zijn namelijk een directe representatie van haar eigen verkrachting en wraak fantasieën. Dit is bijvoorbeeld goed terug te zien in “De onthoofding van Holofernes” en de originele versie van “Susanna en de ouderlingen”. In beide schilderijen ziet men zowel gelijkenissen in uiterlijk met Tassi als met Artemisia zelf. Ook zijn beide schilderijen op hun eigen manier uniek.

De “Onthoofding van Holofernes” is namelijk gebaseerd op hetzelfde schilderij van Caravaggio, waarin het bijbelpersonage Judith (Artemisia heeft zichzelf hiervoor als model gebruikt) de vijandige generaal Holofernes (Tassi) onthoofdt, om zo haar volk te redden. Opvallend is dat Artemisia de scène veel bloederiger neerzet dan Caravaggio en ook veel meer speelt met claire obscure (een dramatische manier van belichting, met grote contrasten tussen de lichte en donkere gedeelten van een scène), waardoor het hele geheel meer spanning opwekt bij de aanschouwer.

“Susanna en de ouderlingen” is gebaseerd op een bijbels verhaal waarin de jonge, getrouwde Susanna door de ouderlingen van haar gemeenschap belaagd en aangerand wordt, wanneer zij een bad neemt. Zij werd, na terug te vechten, vervolgens door de ouderlingen beschuldigd van overspel en door de rechtbank ter dood veroordeeld.

“De jonge profeet Daniël was de enige die haar geloofde. Hij heeft Susanna weten te redden door de ouderlingen onafhankelijk van elkaar te vragen waar het overspel plaatsvond. Zij gaven hierop twee verschillende antwoorden, waardoor de rechtbank het vonnis introk.”

Artemisia heeft voor haar originele versie van dit schilderij Tassi neergezet als een van de ouderlingen en zichzelf als Susanna. De scène die zij hier laat zien is er een waarin Susanna zich met een mes probeert te verdedigen tegen de ouderlingen. Helaas was het in het begin van de 17e eeuw niet acceptabel om een vrouw in deze positie te laten zien, dus moest zij het doek overschilderen, zodat Susanna er wat passiever uit zou zien.

Op deze manier heeft Artemisia ook met dit schilderij wraak kunnen nemen. Zij is de geschiedenis ingegaan als feministisch icoon en één van de meest inspirerende vrouwelijke kunstenaars uit het barok tijdperk. Tassi wordt daarentegen als niets meer herinnerd dan een onzedelijk stuk uitschot.

BRONNEN

1. K. Dieuwke Botke, J. Keizer, T. de Raedt & A. Smeelik, 'Artemisia: Vrouw en macht' (1e editie), Zwolle: Waanders uitgevers 2021.
2. (Red.), 'Deuteronomium 22. Nieuwe Bijbelvertaling', debijbel.nl. 2004.
3. K. Dieuwke Botke, J. Keizer, T. de Raedt & A. Smeelik, 'Artemisia: Vrouw en macht' (1e editie), Zwolle: Waanders uitgevers 2021.
4. J. Witte, 'Sex, marriage, and family in John Calvin's Geneva', Grand Rapids, Michigan: W.B. Eerdmans Pub. Co., 2005.
5. (Red.), 'Duimschroef (marteling)', stringfixer.com 2022.
6. E. Grinberg & C.E. Shoichet 'Brock Turner released from jail after serving 3 months for sexual assault', cnn.com 3 september 2016.

“De onthoofding van Holofernes” - Artemisia Gentileschi, Galleria degli Uffizi Florence

De relatie tussen kunst en belediging

In januari 2015 werd de wereld opgeschrikt door de aanslag op Charlie Hebdo. Cartoonisten die gebruik hadden gemaakt van hun recht op vrijheid van meningsuiting en het daaraan verbonden recht op kunstuiting, werden op gruwelijke wijze om het leven gebracht door terroristen. Deze terroristen voelden zich beledigd door de gepubliceerde spotprenten over profeet Mohammed en waren van mening dat Charlie Hebdo niet respectvol omging met het islamitische geloof.¹

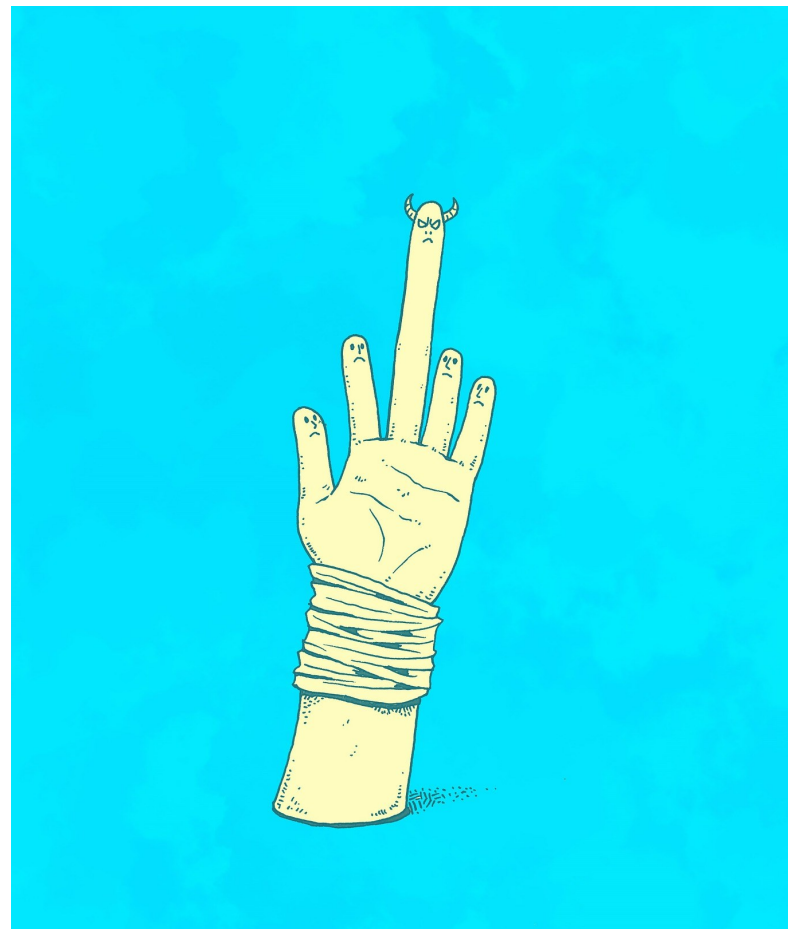
Door Eva van den Boomen

Door deze aanslag is de spanning tussen vrijheid van meningsuiting en het plegen van strafbare feiten meteen duidelijk. Er zijn nog talloze vergelijkbare voorbeelden, zoals het Penisbeeld in Steenberghe dat een belediging voor een wijkagent vormde,² de bedreigende rap van Hozny over Geert Wilders³ of een tentoonstelling over lichte zeden in de kunstwereld.⁴

DEMOCRATISCHE SAMENLEVING

In onze samenleving is vrijheid van meningsuiting een groot goed en is in beginsel veel vrijheid gelaten aan de burger die daarvan gebruik maakt. Het uiten van een mening door middel van kunst wordt mogelijk gemaakt door deze vrijheid van meningsuiting en is een belangrijk recht in een democratische samenleving.⁵ Desondanks kunnen deze vrijheden in conflict komen met de rechten van anderen en zelfs leiden tot strafbare gedragingen. Deze problematiek speelt ook op Europees-rechtelijk niveau en komt derhalve veelvuldig aan bod bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM).⁶

Door een beroep op kunstexceptie kan de strafbaarheid komen te vervallen, indien het uiten van kunst zwaarder dient te wegen dan de rechten die bescherming vinden in een bepaalde strafbepaling - denk hierbij aan het verbod op discriminatie. Er dient een afweging plaats te vinden tussen het recht op vrijheid van meningsuiting enerzijds en handhaving van strafbepalingen anderzijds. De vraag is dus wanneer kunstuitingen dusdanig zwaar wegen, dat beschermende belangen in strafbepalingen daarvoor moeten wijken. In Nederland heeft de kunstexceptie geen wettelijke basis, maar

in de rechtspraak zijn wel tekenen te herkennen van deze exceptie.⁷ In Nederland wordt in alle rechtszaken over kunstuitingen verwezen naar rechtspraak die ziet op artikel 10 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Er wordt vooral gewezen op het feit dat uitlatingen mogen choqueren en verstoren en dat kunstuitingen principieel thuis horen in een democratische samenleving.⁸ Verder wordt gewezen op het feit dat door de context waarin de kunstuiting is gedaan, de strafbaarheid kan komen te vervallen.

“Er wordt gewezen op het feit dat uitlatingen mogen choqueren en verstoren en dat kunstuitingen principieel thuis horen in een democratische samenleving”

INVLOED VAN HET EHRM

In meerdere Nederlandse zaken wordt veel waarde gehecht aan de context en de ernst van de belediging en hierin is duidelijk de invloed van het EHRM te herkennen. Toch

kan er ook een interessante conclusie getrokken worden. Waar het EHRM in sommige gevallen namelijk veel specifiek is en meer handvatten biedt aan de lidstaten, zoals het onderscheid tussen feiten- en waardeoordelen en de stijl van uiten, maakt de Nederlandse rechter geen gebruik van deze handvatten. De Nederlandse rechter maakt echter ook geen gebruik van de door het EHRM geboden *margin of appreciation*, waarbij de rechter een zekere beoordelingsvrijheid toekomt. De Nederlandse rechter pakt dus én de handvatten niet aan én neemt niet de ruimte die geboden wordt door het Europese hof. Dit zou kunnen betekenen dat de Nederlandse rechter niet goed weet wat het met de kunstexceptie aan moet. Dit wordt bevestigd door het feit dat de kunstexceptie nergens expliciet erkend wordt en de rechter bovendien niet ingaat op het kunst verweer wanneer dat wel wordt voorgedragen. De Nederlandse rechter beslecht die zaken door zich te verschuilen achter het beoordelingskader met betrekking tot belediging, waardoor een kunstspecifieke beoordeling kan worden voorkomen. Een andere verklaring is dat de Nederlandse rechter het niet zijn taak vindt om kunst te duiden. Het blijft echter gissen naar de precieze reden, aangezien dit in de rechtspraak niet wordt toegelicht.

“Een verklaring zou kunnen zijn dat de Nederlandse rechter het niet zijn taak vindt om kunst te duiden”

DANSLESSEN-ARREST

In het arrest ‘Danslessen’ is een meer kunstspecifieke benadering te vinden.⁹ De feiten van deze zaak zijn als volgt: in het gelijknamige boek is een passage opgenomen over een burgemeester die dezelfde naam heeft als de toenmalige burgemeester van Zandvoort. De burgemeester moet een beslissing nemen over het al dan niet afbreken van het postkantoor en laat twee wethouders een wedstrijd schaatsen om tot een beslissing te komen. Deze twee wethouders voeren een dialoog en schilderen de burgemeester af als een zogenaamd keurige katholiek die ondertussen op ongeoorloofde wijze besluiten laat nemen. Deze passage zou beledigend zijn voor de burgemeester. In deze zaak ging de rechter in op de vraag of de beledigingen konden worden toegerekend aan de schrijver of slechts aan het romanpersonage. Hierbij benadrukte de rechter dat gekeken moet worden in hoeverre de gebeurtenissen zijn losgemaakt van de werkelijkheid.¹⁰ De rechter duidt hier niet zo zeer wat kunst is, maar geeft meer specifieke handvatten ten aanzien van de toerekenbaarheid en dus de reikwijdte van de kunstexceptie. De schrijver is uiteindelijk door de rechter veroordeeld.

Al met al erkent de Nederlandse rechter kunstexceptie niet als zodanig. Dat er sprake is van kunst wordt enkel als factor meegewogen in de beoordeling en is geen aparte uitsluitingsgrond.

BRONNEN

¹ Nieuwsuur, ‘Wat betekent de aanslag Charlie Hebdo voor persvrijheid?’ *NOS* 8 januari 2015.

² ‘Houten penis in tuin beledigend voor agent’, *AD* 19 september 2012.

³ ‘Wilders doet aangifte om ‘walgelijke’ video van rapper’, *AD* 18 maart 2014.

⁴ ‘Lichte Zeden in Van Gogh Museum’, *MuseumTV* 19 februari 2016.

⁵ EHRM 7 december 1976, 5493/72 (*Handyside tegen het Verenigd Koninkrijk*).

⁶ J.H. Gerards en J.W.A. Fleuren, ‘Implementatie van het EVRM en de rechtspraak van het EHRM in nationale rechtspraak. Een rechtsvergelijkend onderzoek,’ *WODC* 2013, p. 9.

⁷ P.C. Bogert, *Voor rechtvaardiging en schuldsluiting (proefschrift)*, Deventer: Kluwer 2005, p. 125.

⁸ EHRM 7 december 1976, nr. 5493/72 (*Handyside tegen het Verenigd Koninkrijk*).

⁹ Hoge Raad 9 oktober 2001, ECLI:NL:HR:2001:ZD2776.

¹⁰ J. de Hullu, ‘Strafrecht en Literatuur,’ *Ars Aequi* 1984, p. 752-761.

¹¹ ‘Rechter straft schrijver voor uitspraak romanpersonage’, *Trouw* 19 maart 1999.

Nazi art heist

In de tweede Wereldoorlog stond het voor Hitler centraal om een Derde Rijk te creëren, naar zijn idealen en onder andere zonder Joodse mensen of andere elementen uit deze cultuur. De strekking van deze doctrine had echter op meer betrekking dan alleen grondgebied en het politieke bestel. Ook vele bekende kunstwerken zijn door de nazi's gestolen en/of vernietigd om Hitlers visie van "de ideale wereld" waar te kunnen maken.

Door Maureen van der Kris

Toen de geallieerden lucht kregen van deze grootschalige kunstroof, konden zij dit natuurlijk niet zomaar laten gebeuren. Er is namelijk sprake geweest van een grote tegen-operatie om Europa's meest belangrijke kunstwerken te redden. En je raadt nooit waar de Nachtwacht zich in die tijd heeft bevonden om het ver van de nazi's en hun onheilspellende plannen vandaan te houden...

HET PRIMAIRE DOEL

Het is algemeen bekend dat Hitler plannen had om na de oorlog van Berlijn een wereldstad te maken. In zijn "nieuwe" hoofdstad wilde hij ook een museum met 's werelds grootste kunstwerken.¹ Hij geloofde namelijk dat het grootste deel van deze kunstwerken aan Duitsland toebehoorde, nadat de Fransen het tijdens het regime van Napoleon en de Eerste Wereldoorlog hadden gestolen. Om deze reden werd er een operatie ontwikkeld om de meest bekende kunstwerken van Europa te stelen voor het hypothetische museum.² Toen dit plan van de nazi's in werking werd gezet, had dit grote gevolgen voor de kunstwereld. Veel kunst ging bijvoorbeeld verloren of is nog steeds vermist. Het gaat dan met name om servies, glaswerk en zilverwerk, maar daar later meer over. Er werd ook veel moeite gedaan om het voorgaande te voorkomen. De verzameling van gestolen kunstwerken is later bekend geworden als de "Münich art hoard". Deze verzameling bestond uit ruim 1500 werken van onder andere Picasso, Munch, Matisse, Kirchner en Klee.³

Wat gebeurde er met Joodse kunst?

Naast westerse kunst werd ook Joodse kunst op grote schaal gestolen van Holocaust slachtoffers. Vooral typische religieuze gebruikvoorwerpen en literatuur werden naast de ver-

bannen Joodse kunstwerken in opslagruimtes bewaard.⁴

"De nazi's beschouwden de meeste kunst die gemaakt was door Joodse kunstenaars als vernietigbaar, net als de door de nazi's verboden moderne kunst"

Ook veel werk dat gestolen werd van Joodse kunstverzamelaars werd vernietigd. Rituele objecten, zoals ze hierboven genoemd zijn, konden daarentegen op grote schaal gered worden, omdat deze op meerdere manieren gebruikt konden worden om de nazi's zelf geld op te leven. Deze objecten konden bijvoorbeeld na de oorlog verkocht worden.⁵ Goud kon bovendien omgesmolten worden tot andere kunst of sieraden.

TEGEN-OPERATIE VAN THE MONUMENTS MEN

De zogeheten Monuments Men was een klein team van kunsthistorici en -kenners die aangesteld waren om zoveel mogelijk kunstwerken uit nazihanden te redden, voor deze vernietigd konden worden. Eén van deze werken was het Lam Gods van de gebroeders Van Eyck. Dit altaarstuk is een beroemd religieus veelzijdig uit 1432. Het schilderij is gedurende de oorlog in een zoutmijn in Oostenrijk opgeslagen. Hier bewaarde Hitler verschillende Europese topstukken in afwachting van zijn nieuwe museum. Aan het einde van de oorlog wilden een aantal hooggeplaatste mannen in het Duitse leger de mijn opblazen. Enkele mijnwerkers hielden dit tegen en zodoende is het schilderij in de handen van the Monuments Men terecht gekomen.

Naast het terugvinden van kostbare werken, gaven the Monuments Men ook advies aan de geallieerden over hoe zij het beste andere operaties konden laten slagen, zonder monumenten, bruggen en gebouwen com-

pleet te vernielen. Het behoud van Europese kunst en architectuur zoals deze was, was namelijk van groot belang voor de geallieerden. Dit was allemaal mogelijk door de spionagepraktijken van een Franse vrouw genaamd Rose Valland. Het werk van de Monuments Men is over de jaren heen grotendeels in de vergetelheid geraakt, tot L.H. Nicholas hier in 1994 een boek over uitbracht dat hun werkzaamheden tot in detail beschreef.⁶ Voor de geïnteresseerde lezer is er ook een film uit 2014 die het verhaal van de Monuments Men opnieuw vertelt met George Clooney, Matt Damon en Cate Blanchett in de hoofdrollen.⁷

GESTOLEN KUNST IN NEDERLAND

Naast Duitsland was Nederland ook een populaire plek om de nazi kunst op te slaan en om aan te verkopen. Volgens de Rijksoverheid is Nederland ook nog altijd in het bezit van kunstwerken die niet aan ons toebehooren. Met name Paleis het Loo, het Rijksmuseum en drie andere musea hadden in 2020 bijvoorbeeld nog porseleinen serviesgoed van de Gutmann familie in hun bezit. Dit was in 1934 onder dwang op een kunstveiling aan Nederland verkocht.⁸ Dit is een van de meest belangrijke oorzaken dat de teruggave erg langzaam gaat. De Rijksoverheid heeft namelijk vorig jaar nog een statement gemaakt dat de regering er alles aan doet om de gestolen werken terug te geven aan de rechtmatige eigenaren, maar dat er nog niet bekend is hoeveel kunst zich nog op Nederlandse bodem bevindt.⁹ Verder blijkt het vinden van de oorspronkelijke eigenaren nog best een ingewikkelde taak te zijn:

"Veel kunst is als het ware "wees" geworden toen de rechtmatige eigenaren tijdens de oorlog en in de loop der jaren zijn gestorven"

Voor het teruggeven zouden dus eerst nabestaanden moeten worden opgespoord, als zij die al hebben. Indien dit niet het geval is, moet er aan de hand van verschillende factoren besloten worden welk museum een passende plek heeft. Denk hierbij aan het achterhalen van de naam en nationaliteit van de kunstenaars, waar het werk gemaakt is en of de kunstenaar Joods was. Wanneer de kunstenaar Joods blijkt te zijn geweest, is het dan ook erg voor de hand liggend dat zijn of haar werk naar een museum voor Joods cultureel erfgoed gaat. Dit betekent dat er voor het vinden van een nieuw thuis voor dit soort werken ook een lang onderzoeksproces aan vooraf gaat.¹⁰

DE NACHTWACHT IN MAASTRICHT

In eerste instantie zijn veel kunstwerken uit bezette landen door de musea waar zij hingen naar een veilige, geheime plek overgebracht om ze te beschermen tegen luchtaanvallen en bombardementen. Zo ook Rembrandts Nachtwacht, die gedurende de oorlog o.a. in de mergelgrotten in Maastricht verbleef. Het feit dat dit schilderij zo niet alleen tegen bommen beschermd was, maar ook tegen diefstal, is eigenlijk meer een toevallige bijkomstigheid geweest: Er is veel moeite gedaan om het schilderij in de grotten zelf intact te houden.

Er is om te beginnen een grote kluis gebouwd in de grotten aan de noordelijke kant van de Sint-Pietersberg. Deze kluis was niet alleen bestemd voor de Nachtwacht, maar ook voor andere belangrijke Nederlandse kunstwerken. Hierbinnen moest de luchtvochtigheid en temperatuur constant gereguleerd worden, zodat de verf, doeken en lijsten niet beschadigd raakten.

Dit, omdat het klimaat in de mergelgrotten funest is voor de schilderijen. In de kluis was dus op kunstmatige wijze een optimaal klimaat gemaakt voor de schilderijen. Dit moest zo geruisloos mogelijk gebeuren, omdat er natuurlijk overal nazi's en NSB'ers rondliepen tijdens de bezetting. Het feit dat de Nachtwacht nooit deel geworden is van de verzameling kunst die wel gestolen is, is dus nog best wonderbaarlijk."

CONSEQUENTIES VOOR DE PLUNDERAARS

Ook al is er dus veel te vinden over de geschiedenis van deze nazi kunstroof, de reddingsoperatie en het algemene restitutiebeleid rondom de gestolen werken, blijft er één vraag over om beantwoord te worden. Wat gebeurde er met de mensen die de opdracht hebben gehad om deze kolossale kunstroof uit te voeren? Aangezien de meesten die aan deze gehele operatie meegewerkt hebben slechts laaggeplaatste militairen en SS'ers waren, is er niet heel veel bekend over eventuele consequenties die er op hun acties volgden. Het lot van Bruno Lohse, de kunsthandelaar die aan het hoofd van deze operatie stond, is echter wel bekend, maar ook hij heeft aan een echte straf weten te ontsnappen. Hij is namelijk in 1944 naar Parijs gevlucht. In 1948 is hij opgepakt en in 1950 werd hij in een militair tribunaal vrijgesproken voor zijn daden wegens gebrek aan bewijs. Lohse is in 2007 overleden, hoewel weinig mensen daar iets van gemerkt hebben. Dit omdat weinig mensen in de gaten hadden dat de beruchte kunst plunderaar rond die tijd nog in leven was.¹²

BRONNEN

1. (Red.), 'Looted art', ushmm.org 2022.
2. L.H. Nicholas, 'The rape Of Europa: The fate of Europe's treasures in the Third Reich and the second world war', Random House USA Inc. 12 april 1994.
3. C. Pound, 'The nazi art hoard that shocked the world', bbc.com 13 december 2017.
4. D. Cole, 'The masterpieces stolen by the nazis' bbc.com 25 november 2021.
5. L.H. Nicholas, 'The rape Of Europa: The fate of Europe's treasures in the Third Reich and the second world war', Random House USA Inc. 12 april 1994.
6. J. Morrison, 'The true story of the Monuments men' smithsonianmag.com 7 februari 2014.
7. Movieclips Trailers, 'The Monuments Men Official Trailer #1 (2013) - George Clooney, Matt Damon Movie HD', youtube.nl 8 augustus 2013.
8. J. van Barneveld, 'Onderzoek naziroofkunst moet hervat: Waarom teruggave langzaam verloopt', nu.nl 7 december 2020.
9. (Red.), 'More looted art to be returned to rightful owners', government.nl 25 juni 2021.
10. Idem.
11. (Red.), 'De kluis', bezoekmaastricht.nl 2022.
12. J. Petropoulos, 'Goering's man in Paris: The story of a nazi art plunderer and his world', Yale University Press 26 januari 2021.

Woordzoeker

Door Juliette Wassenberg

R	V	C	C	F	E	F	V	R	E	I	T	A	N	O	D	V	Q
U	T	M	C	A	R	A	V	A	G	G	I	O	M	A	I	E	R
U	H	L	P	A	P	P	E	L	K	I	S	T	D	R	I	R	V
T	E	P	T	Z	T	P	H	E	K	U	A	E	B	B	I	V	X
L	R	T	Y	E	U	T	P	I	R	Y	G	M	X	O	E	A	Q
U	A	M	L	E	O	A	Y	T	B	G	X	S	U	C	C	L	Z
C	P	S	I	J	Q	D	A	P	T	V	W	I	O	X	M	S	L
L	I	S	T	O	T	I	L	E	Q	U	E	N	L	P	O	I	R
E	E	C	S	O	K	N	I	C	S	R	T	O	I	T	N	N	E
C	T	H	D	S	U	F	T	X	T	F	T	I	E	T	D	G	T
N	M	I	N	S	N	O	I	E	R	E	E	S	V	S	R	R	H
A	K	L	E	A	S	R	F	T	A	M	N	S	E	I	I	F	C
C	E	D	G	C	T	M	F	S	F	V	B	E	R	V	A	T	E
V	T	E	U	I	R	A	A	N	R	G	U	R	F	I	A	V	R
T	J	R	J	P	O	N	R	U	E	I	N	P	X	T	N	K	N
I	S	V	E	K	O	D	G	K	C	G	D	M	J	C	J	W	O
O	G	D	M	P	F	U	Y	Y	H	Y	E	I	L	A	O	W	F
V	T	N	G	V	W	M	P	D	T	I	L	I	V	P	X	H	O

ACTIVIST

GRAFFITI

PICASSO

ADINFORMANDUM

IMPRESSIONISME

RECHTER

APPEL

JUGENDSTIL

SCHILDER

CANCEL CULTUUR

KUNSTEXCEPTIE

STRAFRECHT

CARAVAGGIO

KUNSTROOF

THERAPIE

COBRA

MONDRIAAN

VERVALSING

DONATIE

OLIEVERF

WETTENBUNDEL

Invulverhaal

Door Juliette Wassenberg

Het is _____ (tijd die nu op je horloge staat) als je wakker gaat. Je schrikt wakker van het _____ (soort geluid) en bent meteen _____ (emotie) want vandaag ga je naar _____ (naam favo kunstmuseum) samen met _____ (naam commissielid). Helaas moet _____ (naam minst favo BN'er) ook mee, want jij en _____ (naam hetzelfde commissielid) hebben per ongeluk een winactie van _____ (naam dezelfde BN'er) gewonnen.

Bij _____ (naam hetzelfde kunstmuseum) aangekomen zien jullie opeens dat er een tentoonstelling met het werk van _____ (naam favo kunstenaar) is. Jullie besluiten eerst naar de tentoonstelling te gaan, wanneer jullie opeens _____ (getal) politieagenten met _____ (kleur) uniformen door de gangen zien rennen. _____ (naam beruchte crimineel) heeft zojuist _____ (naam favo schilderij) gestolen! _____ (naam dezelfde BN'er) bevriest van _____ (andere emotie) en begint spontaan uit stress een _____ (soort dier) na te doen. Wat een vreemd gedrag! _____ (naam dezelfde BN'er) wordt meegenomen voor verhoor en blijkt meer van de diefstal te weten...

Terwijl jij en _____ (naam hetzelfde commissielid) wachten in het _____ (kleur) _____ (soort vorm) politiebureau stapt _____ (naam bekende advocaat) opeens binnen. _____ (naam dezelfde advocaat) is blijkbaar de advocaat van _____ (naam dezelfde BN'er)! Dit wordt wel een heel bijzondere dag...

Yulia Tsvetkova: een controversieel proces

Tekeningen van Yulia Tsvetkova nagemaakt door Maureen van der Kris

Mag je als kunstenares maken wat je wil maken, of moet je politiek gezien soms opletten? Yulia Tsvetkova zorgde al in november 2019 voor ophef in de internationale media, nadat ze in Rusland werd gearresteerd vanwege haar kunst. Zij is een Russische activiste en kunstenares, die zich met name inzet voor welzijn van vrouwen en LGBT+-bewustzijn. Haar werk is dan ook vaak nog controversieel. Wat is er met deze veelbesproken vrouw gebeurd, en hoe gaat het nu met haar?

Door Julia Vissers

Ondanks dat zij al langer als activist actief was, werd zij voor het eerst aangehouden op 20 november 2019. Zij zou op dat moment volledig willekeurig zijn aangehouden. Na een ondervraging van de politie en de doorzoeking van haar flat, werd zij twee dagen later voor verder onderzoek onder huisarrest geplaatst.¹ Na een huisarrest van vier maanden, werd ze vervolgd voor het illegaal produceren en verspreiden van pornografisch materiaal op het internet. Dit gold met name voor het promoten van 'non-traditionele seks' tussen minderjarigen op het internet.² Met deze aanklacht leek ze in de eerste instantie relatief goed weg te komen: ze werd beboet met 50.000 Russische roe-

bel, wat op ongeveer neerkomt op 580 euro.

VERVOLGING

Toch werd zij opnieuw vervolgd in 2020, nadat haar strafzaak verschillende keren heen en weer tussen rechters en officieren van justitie. Uiteindelijk werd pas in januari 2021 besloten dat zij toch voor de rechter moest verschijnen door het parket van Komsomolsk-on-Amur, in de geboortestad van Yulia. Dit maal werd zij specifiek vervolgd voor het plaatsen van de afbeeldingen op haar website ('de Vagina Monologen') gewijd aan het verspreiden van 'body positivity'. Deze beweging is gefocust op de representativiteit (vooral in social media) van alle lichamen, in plaats van het vasthouden

aan het huidige 'schoonheidsideaal'.³ Volgens de Russische autoriteiten vallen de afbeeldingen op die pagina echter wederom onder het verspreiden van pornografisch materiaal. Mede omdat zij al een keer eerder hiervoor is veroordeeld, riskeert zij nu tot zes jaar gevangenisstraf.⁴

Hoewel haar proces al wel begon, werd de betreffende zitting opgeschort naar 22 februari 2022. Hierop ging zij in september 2021 met succes in beroep tegen het besluit van de autoriteiten om haar website 'de Vagina Monologen' te blokkeren. De beslissing over de website werd beoordeeld door de rechtbank en opnieuw willekeurig geblokkeerd, wat een ongunstige beslissing was met belangrijke en zorgwekkende implicaties voor de vervolging van de strafzaak

tegen Yulia Tsvetkova.⁵

MEDIA EN ACTIE

Het Stedelijk Museum in Amsterdam heeft in oktober 2020 welgeteld 15 werken van Yulia Tsvetkova gekocht. Op die manier wil het Stedelijk Museum, aldus directeur Rein Wolfs, meewerken aan een rechtvaardige samenleving, maar vooral ook een podium bieden aan kunstenaars die kunst en activisme combineren.⁶ De timing was dan ook niet toevallig, en zorgde voor meer ophef in de media. Rein Wolfs hoopte zo als museum een publieke functie te vervullen en een rol te kunnen spelen in het debat, zodat ze op die manier hun steun aan Yulia Tsvetkova kunnen betogen.⁷

“Op die manier wil het Stedelijk Museum, aldus directeur Rein Wolfs, meewerken aan een rechtvaardige samenleving, maar vooral ook een podium bieden aan kunstenaars die kunst en activisme combineren”

Op 16 februari 2022 lanceerde Amnesty een vernieuwde actie, door een brief te versturen naar de openbare aanklager van Yulia's zaak, Boris Viktorovich Kononenko.⁸

Dit is niet de eerste actie die Amnesty onderneemt voor Yulia: Amnesty-directeur Dagmar Oudshoorn overhandigde op 23 oktober 2020 een petitie met 33.979 handtekeningen aan de Russische ambassade in Den Haag met de oproep alle aanklachten tegen Yulia Tsvetkova in te trekken.⁹

Verder zijn verschillende Russische kunstenaars op dit moment ook bezig met het ophalen van geld voor de juridische verdediging van Yulia. De kunstenaar Dmitry Gutov en de vooraanstaande veilinghuiseigenaar Vladimir Ovcharenko lanceerden vorige week de inzamelingsactie op Facebook, ter gelegenheid van de verjaardag van Tsvetkova's moeder, en haar belangrijkste voorvechter, Ann Khodyreva. Ann Khodyreva probeerde al die tijd bewustzijn en aandacht rondom Yulia's zaak te creëren. Ovcharenko organiseert zelf ook nog een grote kunstveiling, die op 26 februari plaats vond in zijn eigen veilinghuis Vladey. Bekende Russische hedendaagse kunstenaars zoals Aidan Salakhova, Vladimir Dubossarsky en Anatoly Osmolovsky brachten zelf kunstwerken in.¹⁰

BRONNEN

1. H. Holmes, 'Russian Artist Yulia Tsvetkova is Facing Pornography Charges for Her Vagina Drawings', *Observer* 13 april 2021.
2. 'Russian LGBT Activist Faces Prison Time Over Social-Media Pages', *Current Time* 25 december 2019.
3. R. Goudsmit, 'Ieder lichaam is een bikinilichaam, vindt de body positivity-beweging', *Trouw* 15 juli 2020.
4. 'LGBT Activist Charged With Pornography for Body-Positive Vagina Drawings', *The Moscow Times* 10 juni 2020.
5. 'URGENT ACTION - ACTIVIST'S TRIAL UNDER FALSE CHARGES RESUMES', amnesty.nl 16 februari 2022.
6. J. 'Stedelijk Museum acquires activist art by two Russian artists', stedelijk.nl 22 oktober 2020..
7. 'KOM IN ACTIE VOOR YULIA TSVETKOVA', *Amnesty NL & Stedelijk Museum, Youtube* 10 december 2020.
8. 'URGENT ACTION - ACTIVIST'S TRIAL UNDER FALSE CHARGES RESUMES', amnesty.nl 16 februari 2022.
9. T. Vennink, 'Jarenlange strafkolonie voor een tekening van een blote vrouw of homostel?', *Volkskrant* 11 november 2020.
10. S. Kishkovsky, 'Within minutes, top Russian artists manage to raise funds for legal defence of feminist artist facing six-year prison term', *The Art Newspaper* 27 januari 2022.

Kunsttherapie — een ander manier van spreken voor gedetineerde psychiatrische patiënten

“Kunst is het vermogen om dat wat in geest of gemoed leeft of gewekt is, op zodanige wijze tot uiting te brengen, dat het kan ontroeren door schoonheid”

Door Anna Korevaar

Normaal gesproken wordt bij de psychische behandeling van gedetineerde patiënten een vorm van therapie gebruikt genaamd psychotherapie, ofwel “talk-therapie”. Meestal wordt een patiënt, of een groep patiënten gevraagd door een psychotherapeut om zich verbaal te uiten over hun problemen, waarbij de psychotherapeut als rol heeft om naar dit gesprek te luisteren en te begeleiden.² Specifiek voor de behandeling van gedetineerden wordt gebruik gemaakt van forensische psychodynamische psychotherapie waarbij ook wordt ingegaan op de interacties tussen patiënt en therapeut.³ Dit is in het bijzonder behulpzaam voor gedetineerde patiënten, aangezien ze zich meestal niet bewust zijn van een mentale stoornis.⁴ Dat maakt behandelingen voor gedetineerden echter niet te allen tijde uitvoerbaar, want voor gedetineerde patiënten geldt een bijzondere uitzondering. Hun plegen van strafbare feiten, veroordeling, en gevangenisstraf onderscheidt ze namelijk van andere psychiatrische patiënten, maar hun lijden aan een mentale stoornis zet hen apart van andere gedetineerden. Ze vallen vaak dus in een soort tussencategorie: zij hebben vaak meerdere mentale stoornissen, naar ernstige maten, en ontvangen vaak vóór hun detentie geen of weinig steun van hun sociale netwerken.⁵ Vaak is er ook een link tussen de mentale stoornis en de overtredding.

In verband met de vorm van de meest gegeven therapie, dus psychotherapie, kunnen meer problemen zich voordoen bij gedetineerde patiënten. Vaak hebben zij een inherent wantrouwen om ter discussie te gaan over hun gevoelens of om deze en hun gedachten mee te delen aan hun behandelaren.⁶ Dit is vooral ten gevolge van hun leefsituatie of leefomgeving in een gevangenis. Vaak wordt

zwakte of kwetsbaarheid niet getolereerd door medegedetineerden. Ook is het lastig voor gedetineerden deze kant van hunzelf niet te laten zien als ze om hulp vragen of voor mentale steun.⁷ Vaak komt dit onvermogen om zich kwetsbaar op te kunnen stellen uit een soort survival modus waarbij wordt gelogen of helemaal niet wordt gesproken over waaraan de patiënt zich stoort.⁸ Dit soort gevolgen van psychotherapie in gevangenis is tegenwerkend voor effectieve behandelingen van deze mensen. Daarom werd lang gezocht naar een alternatieve mogelijkheid voor therapie.

“Voor gedetineerde patiënten geldt een bijzondere uitzondering. Hun plegen van strafbare feiten, veroordeling, en gevangenisstraf onderscheidt ze namelijk van andere psychiatrische patiënten, maar hun lijden aan een mentale stoornis zet hen apart van andere gedetineerden”

Veel onderzoek wordt de laatste tijd gedaan naar kunsttherapie voor gedetineerde patiënten. De gedachtegang achter het gebruik van deze soort therapie is dat het de problemen bestrijdt die opkomen bij talktherapie, omdat in plaats van een verwachting van gedetineerden om wat hun bezighoudt verbaal te formuleren en mee te delen aan hun behandelaar, er juist meer aandacht wordt besteed aan het innerlijk vermogen. Kunst therapie houdt in dat gedetineerde patiënten hun gevoelens uiten door het maken van kunst, waar ze hun gevoelens impliciet kunnen uiten, wat hen minder kwetsbaar opstelt.

Gussak heeft een experiment uitgevoerd waarbij werd gekeken naar het effect van kunsttherapie op het verminderen van depressie bij gevangenis-

nispopulaties.⁹ Het experiment werd uitgevoerd in een gevangenis voor mannen in Noord-Florida. 48 gedetineerden hadden deelgenomen aan het onderzoek, zij waren tussen de 21 en 63 jaar oud.¹⁰ De hypothese achter het onderzoek was dat na twee groepssessies van kunsttherapie per week, de gedetineerden die meededen met het onderzoek na vier weken minder klachten zouden hebben van depressie. Depressie is de meest voorkomende mentale stoornis in gevangenis, en kan leiden tot zelfbeschadiging en zelfmoord.¹¹ Uit een onderzoek bleek dat 25% van 102 gedetineerden zware klachten lieten zien van depressie, en 31% mildere klachten.¹² De gedachtegang achter het onderzoek was dat wanneer gedetineerde patiënten de mogelijkheid kregen om kunst te maken, het zorgt voor een soort alternatieve manier van mentale ontsnapping en opluchting en het kan ook een gevoel van eigenwaarde en identiteit bijbrengen.¹³

“De gedachtegang achter het onderzoek was dat wanneer gedetineerde patiënten de mogelijkheid kregen om kunst te maken, het zorgt voor een soort alternatieve manier van mentale ontsnapping en opluchting en het kan ook een gevoel van eigenwaarde en identiteit bijbrengen”

De studie had met statistische significantie gevonden dat herhaalde kunsttherapiesessies een vermindering in depressieve symptomen veroorzaakte bij gedetineerde patiënten. Dit werd verondersteld met gebruik van twee onderzoeksmethoden. Ten eerste werden de gedetineerden gevraagd om een tekening te maken voor het begin van het onderzoek van de activiteit “appel plukken”, deze tekening werd vergeleken

met de tekening met dezelfde opdracht na afloop van het onderzoek. Deze onderzoeksmethode is een breder gebruikt methode genaamd FEATS. Er wordt hierbij gekeken naar verschillen tussen de twee tekeningen in onder andere in gebruik en prominentie van kleur, ruimte, realisme, detail, en hoe menselijke figuren worden afgebeeld.¹⁴ Het klinkt misschien een beetje te vanzelfsprekend, maar bijvoorbeeld een gebruik van meer kleur kan een schijn zijn van een optimistisch denkvermogen, en gebruik van meer ruimte of een gedetailleerde achtergrond geeft schijn van een bewustzijn van je omgeving, dingen die terugkwamen in de tekeningen van na afloop van het onderzoek. Dit kan worden gezien als een afname van depressieve symptomen en een verhoging van de stemming.¹⁵ Ook werd de FEATS ondersteund met een vragenformulier dat vroeg naar de interacties van de gedetineerden en de naleving van de gevangenisregels en verwachtingen.¹⁶

“Kunst heeft dus het voordeel onbewuste en bewuste geslotenheid te omzeilen, vooral bij zwijgen, en kunst ondersteunt creatieve activiteit in de gevangenis en zorgt voor de nodige afleiding en emotionele ontsnapping”

De mogelijkheid voor gedetineerde patiënten om mooie creaties van kunst voor henzelf te maken door gebruik van handwerkstukken, tatoeages, muurschilderingen en versierde enveloppen waarin gedetineerden brieven voor hun dierbaren kunnen versturen, zorgt voor een zelfverzekerd en trots gevoel bij hen.¹⁷ Kort samengevat zijn de meest substantiële voordelen van kunsttherapie onder andere dat kunst complexe gevoelens toelaat en deze ook op een eenvoudigere manier laat uitdrukken. Kunst vereist ook niet dat de gedetineerde en/of cliënt weet, toegeeft of bespreekt wat hij heeft onthuld, kunst bevordert onthulling, ook als de gedetineerde en/of cliënt niet gedwongen wordt om gevoelens en ideeën te bespreken die hem kwetsbaar kunnen maken. Kunst heeft dus het voordeel onbewuste en bewuste geslotenheid te omzeilen, vooral bij zwijgen, en kunst ondersteunt creatieve activiteit in de gevangenis en zorgt voor de nodige afleiding en emotionele ontsnapping.¹⁸

Verdere studies keken ook naar de invloed van kunsttherapie op woedebeheersing van gedetineerde patiënten.¹⁹ Deze studie vormde een ATAM of “art therapy anger management” programma. Voor deze vorm van kunsttherapie werden patiënten gevraagd om een voertuig van papier te maken dat zou kunnen worden gebruikt op water, en dit voertuig ook aan te passen rekening houdend met veranderende omstandigheden in een algemeen verhaal dat betrekking had op dat voertuig. Dit was

bedoeld als een soort therapie dat vaardigheden zou leren om je gedachten te beheersen en te kunnen veranderen of aanpassing met betrekking tot veranderende situaties. Het leerde patiënten de mogelijkheid om je gedachten en dus gedrag aan te passen op een gepaste manier op een situatie, met als gevolg dat patiënten zouden leren hoe ze agressieve uitbarstingen blijvend achterwege zouden kunnen laten.²⁰ Dit is een zeer belangrijke vaardigheid om te leren, omdat het ervoor zorgt dat patiënten effectief en adaptief omgaan met woede, wat het potentieel heeft om hun kans op recidive en terugkeer naar de gevangenis te verkleinen.²¹

Kunsttherapie hoeft ook niet specifiek te gaan over tekeningen of knutselen gemaakt uit papier. Een nadere onderzoek keek naar de gevolgen van kunsteducatie waarbij cursussen in theater, beeldende kunst, poëzie en schrijven werden gegeven.²² Deze studie vond met statistische significantie dat er een correlatie bestond tussen training in deze vormen van kunst en toename van emotionele controle bij het volgen van dergelijke cursussen voor tenminste twee jaren.²³ Daarnaast vond deze studie een sterke, positieve correlatie tussen kunsteducatie en motivatie, verbeterde zelfdiscipline en sociale competentie (het vermogen om samen te werken en goed met anderen te communiceren).²⁴

Deze studies hebben laten zien dat er een nauw, statistisch significant, verband bestaat tussen kunsttherapie en een vermindering van klachten in verhouding met mentale stoornissen, en een toename van emotionele controle. Dit is zeer goed nieuws voor behandelaren en academici in het veld van forensische psychotherapie, aangezien zij de nodige veranderingen kunnen maken in therapie voor gedetineerde psychiatrische patiënten. Toch is er ruimte voor scepticisme, zoals normaal gesproken bij wetenschappelijk onderzoek, vooral bij onderzoek in psychologie, waar instrumenten soms niet altijd deugdelijk zijn. Zo had Gussak nog toegevoegd dat bij een vervolgonderzoek van hun primaire onderzoek de resultaten erg afwijken van wat zij eerst zagen.²⁵ Onderzoek in dit veld blijft belangrijk en behulpzaam, maar er kunnen ook andere verschijnselen aanwezig zijn die hetzelfde resultaat verklaren. Gedetineerde patiënten krijgen de mogelijkheid om hun creatieve kant te uiten. Kunst in zichzelf is een prachtig vorm van zelfexpressie, en het is goed mogelijk dat zelfs patiënten kennis laten maken met deze vorm van expressie al een positief effect heeft, ongeacht of het verband houdt met therapeutische maatregelen. Hiervoor is dus nader onderzoek nodig tot dat behandelaren tot een zekere conclusie kunnen komen. Het is in ieder geval zeker een belangrijk begin, en een grote stap in de goede richting om een duidelijk verband te leggen tussen kunst en creativiteit en zijn mentale en emotionele voordelen.

BRONNEN

1. 'Kunst', www.ensie.nl 8 april 2015
2. T. McInerney & C. Minne, 'Principles of treatment for mentally disordered offenders', *Criminal Behaviour and Mental Health* 2004/14, S43-S47
3. *ibid.*
4. *ibid.*
5. *ibid.*
6. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460
7. *ibid.*
8. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460, S.Delshadian, 'Playing with fire: art therapy in a prison setting, Psychoanalytic Psychotherapy', 2003/17, 1, 68-84
9. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460
10. *ibid.*
11. *ibid.*
12. *ibid.*
13. *ibid.*
14. *ibid.*
15. *ibid.*
16. *ibid.*
17. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460, L. Brewster, 'The Impact of Prison Arts Programs on Inmate Attitudes and Behavior: A Quantitative Evaluation', *Justice Policy Journal* 2014/11, 2
18. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460
19. Breiner et al., 'Creating an Art Therapy Anger Management Protocol for Male Inmates Through a Collaborative Relationship', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2011/56, 7, 1124-1143
20. *ibid.*
21. *ibid.*
22. L. Brewster, 'The Impact of Prison Arts Programs on Inmate Attitudes and Behavior: A Quantitative Evaluation', *Justice Policy Journal* 2014/11, 2
23. *ibid.*
24. *ibid.*
25. D. Gussak, 'The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2007/51, 4, 444-460

Waar ligt de lijn tussen kunst en vandalisme?

Van Banksy tot tags en leuzen als “same” die op elk muurtje geklad worden... Er zijn zoveel voorbeelden van, maar je kunt het niet ontkennen; graffiti is een van de meest controversiële kunstvormen die bestaan. De één vindt het vandalisme, de ander vindt het juist een rauwe uiting van jeugdige emotie. Bovendien zeggen graffitikunstenaars dat de verontwaardigde reactie van mensen die hun kunst vandalisme noemen precies dat is wat graffiti kunst maakt. Volgens veel moderne kunstenaars dient kunst namelijk emotie op te wekken. Dadaïsten zouden het daar dan niet mee eens zijn, tenzij het werk op zich esthetisch bevredigend is.¹ Beide visies zijn argumenten om graffiti als kunstvorm te zien. Maar dit alles roept wel één hele duidelijke vraag op: Wanneer is graffiti nou echt kunst en wanneer wordt het straatbeeld erdoor verpest?

Door Maureen van der Kris

Volgens art. 350, lid 1 van het Wetboek van Strafrecht wordt vandalisme gezien als: het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken of wegmaken van enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort. Graffiti valt binnen deze categorie, in de zin dat voornamelijk gebouwen worden beschadigd doordat er verf op wordt gespoten. Vaak zijn dit winkelpanden of openbare gebouwen. De meeste graffiti staat dus ook op een onroerend goed dat aan een ander toebehoort. En juist omdat graffiti al sinds jaar en dag met criminaliteit wordt geassocieerd, is het vooral voor de oudere generaties moeilijk om het als kunst te beschouwen.

KLAGENDE BOOMERS EN TEGENCULTUUR

Graffiti is van alle tijden. In het Romeinse Rijk was graffiti nog simpelweg krassen in steen. Vaak waren dit politieke uitspraken of aankondigingen van gladiatorenspelen. De term ‘graffiti’ is een Italiaans leenwoord dat ‘ingekraste tekeningen’ betekent. Ook Vikingen brachten vanaf de 12e eeuw deze vorm van graffiti aan op plaatsen die zij geplunderd hadden. Vanaf dit moment is men het steeds meer als vandalisme gaan zien.²

“Onze moderne vorm van graffiti is ontstaan in het tijdperk van de ontzuiling. Dit was namelijk een manier voor de jeugd om zich af te zetten tegen de dominante cultuur”

Graffiti in tegencultuur kwam daarmee niet in maar één vorm voor. Er was onder andere sprake van droeden, dit waren kleine tekeningetjes op schoolbanken, in boeken, etc. Ook kwam graffiti in de vorm van ‘Latrinalia’ voor, wat eigenlijk niet meer is dan schunnige grappen op de muren van o.a. openbare toiletten. Verder werd ‘gang graffiti’ ook populair. Hiermee konden bendes later hun territorium markeren. Bovendien bestonden er nog steeds politieke muurschilderingen.

Al deze vormen van graffiti bestaan nu nog steeds en vele worden nog steeds als vandalisme gezien. Vooral door de zogenoemde ‘babyboomer’ generatie. Generatie X had hier over het algemeen minder moeite mee. Dat is ook wel logisch, aangezien de babyboomers nog deel uitmaakten van de dominante cultuur. Generatie X maakte daarentegen door de jaren heen geleidelijk aan steeds meer deel uit van de tegenculturen die aan graffiti deden. Ook de oudere millennials identificeerden zich nog veelal met tegenculturen.³ Maar wat maakt het dan dat een werk van Banksy wel als kunst wordt gezien, wanneer ook hij toch zulke politieke muurschilderingen maakt?

WAT BANKSY ANDERS MAAKT

Banksy is het pseudoniem van een anonieme, Britse graffitikunstenaar die sinds de jaren ‘90 actief is. Door middel van sjablonen op muren in verschillende Europese, Palestijnse en Amerikaanse steden te plakken en die vervolgens met verf uit spuitbussen in te kleuren, heeft hij een aantal van de meest bekende graffiti kunstwerken in de wereld gemaakt. Zijn kunstwerken worden niet voor niets voor miljoenen verkocht.⁴ Deze werken hebben vaak een politieke boodschap; hetgeen wat hem eigenlijk helemaal niet anders lijkt te maken dan andere graffitikunstenaars. Het enige grote verschil is dat hij meer publiciteit krijgt voor zijn statements. De voor Banksy excessieve hoeveelheid publiciteit is dan ook de reden waarom hij tot vandaag de dag anoniem blijft. Wat Banksy doet is echter technisch gezien nog steeds vandalisme volgens onder andere Britse politicus Peter Gibson.⁵ Hij zou er dus nog steeds voor vervolgd kunnen worden, net als bijv. muzikanten die zedendelicten begaan.

HET HOORT IN SKATEPARKEN EN MAG OP PRIVÉTERREIN

Toch hoort niet alle graffiti onder het kopje “vandalisme”. In skateparken is het bijvoorbeeld zo normaal dat het er niet meer uit weg te denken is. Juist om deze reden huren gemeenten tegenwoordig vaak professionele graffitikunstenaars in, om nieuw aangelegde skateparken of fietstunnels te decoreren.⁶ Wanneer dit niet gebeurt, wordt het meestal gedoogd, omdat er simpelweg geen aangifte wordt gedaan. Het is in een skate-

park niet erg wanneer er een halfpipe beklad wordt met een wortel met een gezicht, of met een felgekleurde schedel met een vissershoedje. Daarnaast vinden veel mensen die in de stad wonen het ook wel leuk om een muurschildering op die vervallen achterdeur van hun appartement te maken.

“Geen van beide voorbeelden kan wettelijk gezien worden als vandalisme, omdat het de bedoeling is dat er verf op deze voorwerpen terecht komt. Hiermee valt de wederrechtelijkheid weg en kan er niet meer worden voldaan aan de vereisten van art. 350 uit het Wetboek van Strafrecht”

WAT NOU ECHT NIET KAN

De meeste jongeren zijn tegenwoordig wel van mening dat graffiti op bepaalde plekken gewoon moet kunnen, of in elk geval gedoogd moet worden.⁷ Het is toch al moeilijk een dader om voor het bekladden van een wc-muur in een kroeg aan te wijzen. Het is algemeen bekend dat de politie geen prioriteit maakt van dit soort zaken, zelfs als eigenaren van kroegen het op grote schaal zouden melden. Wanneer er in een ander geval door bijv. Banksy een politieke muurschildering gemaakt wordt, is de boodschap over het algemeen een universele mening. Ook muurschilderingen op privé-

terrein en graffiti in skateparken fleuren het straatbeeld op. Het voegt iets toe, los van de typische verwachtingen die mensen van verschillende omgevingen hebben. Bovendien is “straatkunst” inmiddels ook een soort cultureel erfgoed geworden.⁸ De achterliggende gedachte van de dadaïstische visie is hierom nog steeds erg populair. Volgens deze visie is het dus ook zo dat ‘gedoogde’ graffiti overspuiten met iets lelijks dan weer strafbaar zou moeten worden gesteld. De vraag is hier echter of dat niet hypocriet is, aangezien esthetiek een subjectief onderwerp is.

Bovendien moet je je afvragen welke politieke kunst wel en niet gedoogd wordt bij zo’n muurschildering. Voor iedereen is het wel duidelijk dat hakenkruizen niet door de beugel kunnen, maar bepaalde rechts-extremistische meningen uiten, leiden bijvoorbeeld ook snel tot klachten van haatzaaiing.⁹ En terecht, politieke meningen kun je in deze context net zo snel aanduiden als indoctrinatie van een menigte. Als een politicus voor een uitspraak vervolgd zou worden, is het echter ook logisch dat dezelfde boodschap in een muurschildering als een criminele handeling.

Het graffiti debat blijft op deze manier een kwestie met veel meer kanten dan men op het eerste gezicht zou denken. Voor je dus een kant kiest, is het belangrijk om te weten welke visies er allemaal zijn met betrekking op deze veelomvattende kunstvorm.

BRONNEN

1. (Red.), ‘Definitie dadaïsme’, encyclo.com 2022.
2. Annika_Schrijft, ‘Ontstaan, betekenis en ontwikkeling van graffiti’, infonu.nl 16 december 2019.
3. M. Debie, ‘De geschiedenis van graffiti’, gomadgraffix.nl 2022.
4. N. Schillewaert, ‘Versnipperde Banksy verkocht voor bijna 22 miljoen euro, vorige eigenaar betaalde “slechts” 1,2 miljoen euro’, vrt.be 14 oktober 2021.
5. P. van de Gevel, ‘How Banksy is giving us all a voice in politics’, debatmagazine.nl 3 mei 2020.
6. N. Polman, ‘Gaaf! Deze fietstunnels in Apeldoorn Oost zijn voorzien van graffitikunst en dit is waarom’, indebuurt.nl 18 oktober 2021.
7. D. Lotgerink, ‘Kwestie #3 – Graffiti of Streetart?’, De Gelderlander 31 januari 2022.
8. Idem.
9. Hof Amsterdam 21 januari 2009, ECLI:NL:GHAMS:2009:BHO496.

Het scheiden van kunst en kunstenaar

Kunnen we nog naar de muziek van Michael Jackson luisteren? Zijn nummers zijn bekend bij miljoenen mensen - maar de in 2019 verschenen documentaire *Leaving Neverland* lijkt duidelijk te maken dat de King of Pop minderjarige jongens heeft misbruikt. Kunnen en mogen we de muziek scheiden van zijn vermeende misdaden?

Door Eva van den Boomen

Allereerst is belangrijk om te benadrukken dat Michael Jackson nooit door een rechter schuldig is verklaard voor het misbruiken van kinderen.¹ Het gaat dus om vermeende misdaden en de waarheid zal misschien wel nooit boven water komen.

“De waarheid zal misschien wel nooit boven water komen”

CULTUREEL FENOMEEN

Het scheiden van kunst en kunstenaar - in dit geval Michael Jackson en zijn muziek - is moeilijk wanneer

deze kunst een cultureel fenomeen is en de invloed ervan veel verder gaat dan enkel zijn muziek. Michael Jackson maakte van zwarte dansstijlen een mainstream stijl en was verantwoordelijk voor het in de wereld brengen van danspassen zoals de moonwalk.² Hij inspireerde mensen - vooral jongens van kleur - om te dansen en volgens enkele grootse artiesten wakkerde Michael Jacksons een ieders verlangen om te bewegen aan.³ Zijn bereik was immens.

De beschuldigingen tegen hem zijn echter afschuwelijk. Misbruik kan nooit of te nimmer worden verontschuldigd, ook niet voor - blijkbaar vaak onaantastbare - beroemde mensen. De waarden van een samenleving worden mede gevormd door hetgeen we consumeren. Betekent

dit dat we niet meer naar de muziek van Michael Jackson moeten luisteren? Het is onmogelijk om zijn kunst uit ons bewustzijn te wissen, en daarnaast is veel van zijn muziek mede gecreëerd door anderen. Maar gaat het tegenovergestelde, actief luisteren naar Jackson of op zijn muziek dansen, juist te ver? Volgens Lyndsey Winship, dansrecensent van *The Guardian*, moet het mogelijk zijn om de persoon te veroordelen en diens platen op te bergen, zonder ons te schamen voor de invloed die zijn muziek op ons heeft gehad, de goede dingen waartoe hij inspireerde en de carrières die door hem zijn gestart.⁴

FINANCIEEL GEWIN

Laura Snapes, muziekredacteur bij The Guardian, schrijft dat de muziek van Michael Jackson een soort onweerstaanbare kracht met zich meebrengt en dat hij deze zelfde onweerstaanbare kracht misschien wel inzette om kinderen te misbruiken en hun families te misleiden om dit te laten gebeuren. Deze kracht gaf hem ook een vaste groep 'klanten' die financieel afhankelijk van hem waren en de beschuldigingen derhalve als belachelijk bestempelde.⁵

“Geweldige kunst kan worden gemaakt door vreselijke mensen en talent kan op de meest afschuwelijke manier worden misbruikt”

Alexis Petridis, de belangrijkste pop criticus van The Guardian, stelt dat we Michael Jackson niet zomaar uit onze geschiedenis kunnen bannen, omdat de liefde voor Michael Jackson voor veel mensen een deel nostalgie is.⁶ Daarnaast schrijft hij dat we Michael Jackson ook niet moeten willen bannen uit de geschiedenis en dat het toelaatbaar is dat we nog steeds naar zijn muziek luisteren zolang we ons bewust zijn van een kanttekening: geweldige kunst kan worden gemaakt door vreselijke mensen en talent kan op de meest afschuwelijke manier worden misbruikt.⁷

BRONNEN

¹ 'Rechtszaak tegen erven Michael Jackson om seksueel misbruik opnieuw afgewezen', *De Volkskrant* 27 april 2021.

² 'Moonwalk Michael Jackson 35 jaar oud', *NPO Radio* 216 mei 2018.

³ A. Petridis, L. Winship & L. Snapes, "Too big to cancel: can we still listen to Michael Jackson?" *The Guardian* 1 maart 2019.

⁴ *Idem.*

⁵ *Idem.*

⁶ R. Kain, 'Waarom we, ondanks alles, nog steeds massaal naar Michael Jackson luisteren', *Trouw* 25 juni 2021.

⁷ A. Petridis, L. Winship & L. Snapes, "Too big to cancel: can we still listen to Michael Jackson?" *The Guardian* 1 maart 2019.

Top 3

Dé kijk-, luister-, lees- en museumtips van de redactie!

Door Anna Korevaar, Eva van den Boomen, Julia Vissers, Maureen van der Kris en Juliette Wassenberg

De 3 favorieten van Julia

BLACK MIRROR (serie, Netflix)

Deze absurde, dystopische serie lijkt in de eerste instantie niet zoveel met het strafrecht te maken te hebben. Toch spelen binnen bepaalde afleveringen ethische kwesties, die ook erg interessant zijn als je van het strafrecht houdt. Is deze serie echt zo ongeloofwaardig en absurd als het doet vermoeden?

I AM A KILLER (serie, Netflix)

Niet bijzonder kunstig, maar misschien wel een van de meest interessante misdaadocumentaires op Netflix. Het concept van I Am A Killer is even simpel als ingrijpend: terdoodveroordeelde gevangenen vertellen openhartig én in hun eigen woorden over de moorden die ze gepleegd hebben. Hoe bizar sommige verhalen zijn, geeft je het meest duidelijke beeld van hoe koud mensen kunnen zijn. Ook verbaasden sommige moordenaars mij enorm met hun verhalen.

MUSEUM DE FUNDATIE (museum)

Verder heb ik in het kader van de kunstig getinte editie een museum dat ik jullie kan aanbevelen: Museum de Fundatie te Zwolle. Naast hun vaste collectie met onder andere 'collectie Citroen' (een verzameling van de Nederlandse kunstenaar en verzamelaar Paul Citroen), wisselen hun tijdelijke tentoonstellingen regelmatig en is nu onder andere van Joyce Overheul de tentoonstelling 'Let's get political' te zien.

De 3 favorieten van Maureen

HANNIBAL (serie)

Een fantastisch lugubere serie over de beruchte kannibaal uit het boek "Red dragon" van Thomas Harris. Dr. Hannibal Lecter wordt als psychiater van de zwaar empathische Will Graham aangesteld om hem te ondersteunen bij het onderzoeken van moordzaken in de omgeving. Wat niemand weet is dat Hannibal zelf ook een aantal skeletten in de kast heeft... en organen in zijn koelkast. Wie gek is op bloed en LHBT+ thema's zou deze moderne versie van het verhaal erg kunnen waarderen. Het script is geschreven door Bryan Fuller, die ook aan series als American Gods, Carrie en Star Trek: Discovery heeft gewerkt.

BROOKLYN NINE-NINE (serie, Netflix)

Wie kent deze iconische sitcom over een politiestation in Brooklyn, New York en haar chaotische personeelsleden niet? Deze serie behandelt niet alleen het beroep van de personages op hilarische wijze, maar ook diverse maatschappelijke onderwerpen. Ook al staat hij al tijden op je bucket list of wil je hem voor de zoveelste keer opnieuw bekijken, Brooklyn nine-nine is een geweldige feel good voor wanneer je even genoeg hebt van het serieuze, maar wel in de strafrechtelijke sfeer wil blijven.

HOUSE OF GUCCI (film, Netflix)

Een true crime reconstructie van het verhaal van Patrizia Reggiani (Lady Gaga), weduwe van Maurizio Gucci (Adam Driver), die aan het hoofd staat van het gelijknamige modehuis. Haar ambitie veroorzaakt een roekeloze spiraal van verraad, wraak en de uiteindelijke moord op haar man. Een perfecte film voor de "girly girls" onder Ad Informatielezers. Bovendien zit hij ook nog eens vol bekende gezichten!

De 3 favorieten van Eva

RED NOTICE (boek)

Heel interessant, waargebeurd verhaal dat veel achtergrondinformatie geeft over de huidige sanctiewetgeving in Rusland en ook nog eens lekker wegleest.

HET JAAR VAN FORTUYN (serie, NPO)

Een heel vermakelijke serie met Nederlands beste acteurs over het verkiezingsjaar waarin Pim Fortuyn, met succes, de politiek in gaat.

MUSEUM VOORLINDEN (museum)

Het museum in Wassenaar heeft al heel wat aan populariteit gewonnen de afgelopen jaren, dus je hebt er ongetwijfeld al ooit over gehoord. Mocht je er echter nog niet zijn geweest, moet daar snel verandering in komen!

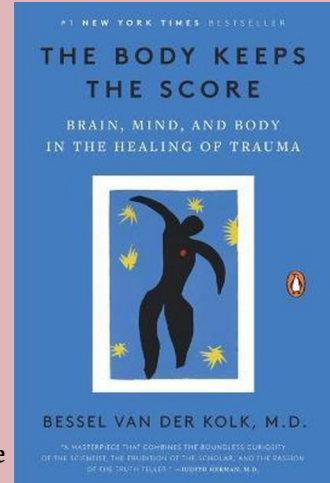
De 3 favorieten van Anna

SHERLOCK (serie, BBC)

Onlangs heb ik Sherlock BBC volledig gebinged. De BBC drama gaat in op de Sherlock Holmes boek series maar met een moderne twist. Sherlock wordt gespeeld door de bekende Benedict Cumberbatch, en John Watson door Martin Freeman. Samen lossen zij (zoals in de boekenseries) onoplosbare strafzaken op.

THE BODY KEEPS THE SCORE (boek)

Sprak het artikel over kunsttherapie jou aan? Dit artikel ging over meerdere psychologische studies over gedetineerde patiënten en de effecten van kunsttherapie. Veel van deze studies gaan in op de invloeden van trauma's op gedetineerden patiënten, en hoe deze zich verwezenlijken in hun gemaakte kunst. Het boek "The Body Keeps the Score" is een aanrader als je meer wilt lezen over psychologisch onderzoek op trauma zelf. Het boek is geschreven door Nederlands-Amerikaans auteur en psychiater Bessel van der Kolk.

NXT MUSEUM AMSTERDAM (museum)

Dit schijnt echt een aanrader te zijn. De opstelling bestaat uit meerdere projecties van "new media art" ofwel "new age digital media art". Door de acht grootschalige multi-zintuigelijke installaties worden de perceptie van ruimte en de plaats daarin, op de proef gesteld.

De 3 favorieten van Juliette

DE VILLAMOORD (documentaireserie, NPO)

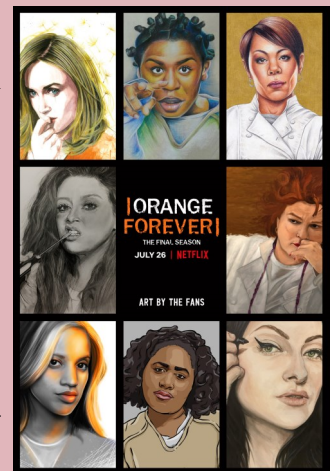
Deze documentaireserie die in januari 2020 werd uitgezonden gaat over de mogelijk grootste gerechtelijke dwaling in de Nederlandse geschiedenis. Inmiddels is afgelopen zomer ook een tweede seizoen verschenen. Ontzettend interessant!

ORANGE IS THE NEW BLACK (serie, Netflix)

Een vermakelijke serie over de gebeurtenissen in een vrouwengevangenis in de Verenigde Staten. Je leert alle karakters goed kennen door de vele verschillende verhaallijnen.

KUNSTMUSEUM DEN HAAG (museum)

Dit museum, voorheen bekend als het Gemeentemuseum Den Haag, is een van mijn persoonlijke favorieten. Het museum heeft een grote collectie moderne kunst. Ben je een liefhebber van Cobra of De Stijl, dan moet je zeker eens naar dit museum gaan. Maar ook wanneer je van het impressionisme of het expressionisme houdt, is het Kunstmuseum een bezoek waard.

Terugblik

Sinds de vorige Ad Informatie heeft Ad Informatie weer heel wat activiteiten georganiseerd. Gelukkig konden bijna al deze activiteiten, ondanks de coronasituatie van begin 2022, fysiek plaatsvinden, uiteraard binnen de maatregelen van de Universiteit Utrecht. Het is tijd voor een terugblik op de activiteiten die Ad Informatie tussen januari en april heeft georganiseerd!

Webinar Jeugdcriminaliteit - 13 januari 2022

Jessica Asscher heeft ons van alles verteld over jeugdcriminaliteit. De meesten van ons hebben de dans kunnen ontspringen en zijn goed terecht gekomen hier op de universiteit en de vereniging. Volgens Jessica Asscher zorgt deze stabiliteit en de sociale contacten die wij daaruit genieten ervoor dat wij niet zo snel het criminele pad op gaan. De meeste jeugdgedelinquenten kennen dit niet en daarom is het des te meer belangrijk dat er meer aandacht komt voor hen. Jessica Asscher heeft ons op de hoogte gebracht van de laatste onderzoeken naar jeugdcriminaliteit. Het was al met al heel erg leerzaam!

Met als strafrechtelijke spreker @cyberadvocaat over cybercriminaliteit!

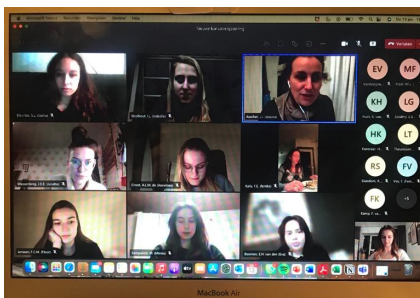
Symposium Neurotechnieken - 3 maart 2022

Het tweede symposium van dit jaar heeft plaatsgevonden! Het vond plaats in de mooie en sfeervolle Doopsgezinde kerk in Utrecht. Dit keer stond het symposium in het teken van het neurorecht in het strafrecht. Drie sprekers zorgden voor een heel interessante avond. Na de pauze met koffie en thee vond de vragenronde en de discussie plaats. Interessante vragen over onder andere de haalbaarheid van hersenscans en leugendetectorie in de rechtszaal kwamen aan bod. Al met al een zeer leerzame avond met interessante sprekers!

Driehoekslezing - 15 februari 2022

In het Academiegebouw vond de jaarlijkse driehoekslezing plaats, georganiseerd door studieverenigingen Molengraaff dispuut, Vevanos en door ons Ad Informatie. Dit jaar stond de driehoekslezing in het teken van de digitalisering van het rechtssysteem, 'van kantoor naar de keukentafel'. Aan de hand van drie verschillende sprekers uit de drie verschillende hoeken werd dit thema behandeld. Al met al een zeer geslaagde en interessante avond.

Pubquiz - 9 februari 2022

We konden eindelijk weer fysiek een borrel houden!! In de Ierse pub kwamen we samen om een pubquiz te houden. Er werden hier heel wat pitchers en af en toe een Guinness bij besteld. Er waren onder andere vragen over drank & drugs, pastasoorten en ons stadsie. Ook een categorie over (straf) recht kon natuurlijk niet ontbreken. Nogmaals gefeliciteerd voor de winnaars en we hopen dat jullie van de prijs genoten hebben! Wij vonden het

Workshop Integrand - 23 februari 2022

Integrand heeft een workshop gegeven over het sollicitatieproces. Twee enthousiaste werknemers hebben ons verteld over hoe je het beste je CV kan opstellen zodat je opvalt bij recruiters. Zo is het bijvoorbeeld slim om per baan of activiteit te vermelden hoeveel uur per week je daaraan besteed hebt. Verder hebben we het gehad over een professioneel LinkedIn-profiel en een gestructureerde motivatiebrief. Tot slot hebben we veel geleerd over het sollicitatiegesprek. Zo weten we nu wat de veel voorkomende vragen zijn en hoe je deze het beste kunt beantwoorden. Zoals je kunt lezen was het een hele leerzame workshop!

REBO Verkiezingsevenement - 8 maart 2022

Dit jaarlijkse evenement werd georganiseerd door Ad Informatie, Urios, Politeia, JSVU, ECU'92 en Perikles. Dit jaar stond het verkiezingsevenement in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen van afgelopen 16 maart. De aanwezige partijen debatteerden over cameratoezicht in de stad, lokale lasten voor klimaatmaatregelen, flietsbezorgers in de stad en sociale huisvesting voor studenten. Het was een geslaagde avond die veel studenten heeft geholpen met het bepalen van hun stem!

Workshop Claudia Lammers - 10 maart 2022

Op deze dag vond de eerste samenwerking tussen Ad Informandum en de Strafrechtswinkel Utrecht plaats, waarbij er een workshop werd gegeven over de praktijk van het strafrecht. De workshop werd gegeven door Claudia Lammers, strafrechtadvocate. Zij heeft ons van alles verteld over de praktijk, hoe gaat het in zijn werking, wat kun je verwachten. Ook is zij ingegaan op juridische argumentatie bij pleitnota en verweerschriften. Aan het einde werden er nog een heleboel vragen gesteld, iedereen was erg nieuwsgierig naar de praktijk en wat op ons te wachten staat na het studeren!

Algemene Ledenvergadering - 14 maart 2022

Onze halfjaarlijkse Algemene Ledenvergadering vond plaats in de Senaatszaal. Het XXXVIe bestuur heeft tijdens de ALV teruggeblikt op de eerste helft van het collegejaar. Zij heeft het tot nu toe gevoerde beleid toe gelicht en de doelen voor het komende halfjaar besproken. Na afloop van de ALV hebben we met de aanwezigen nog gezellig een biertje gedronken bij 't Pandje.

KaRAGoke - 16 maart 2022

In de jaarlijkse RAG-week zetten verschillende Utrechtse verenigingen zich in voor het goede doel. Ad Informandum deed hier samen met het Molengraaff Dispuut, Sirius en Tilia aan mee door een karaoke te organiseren. Het was een erg gezellige avond! Iedereen heeft de sterren van de hemel gezongen, we hebben heel veel ABBA en Nederlandstalige meezingers voorbij horen komen. Hiermee hebben we maar liefst 360 euro opgehaald!!

Eerstejaarskroegentocht - 29 maart 2022

We hebben een kroegentocht speciaal voor eerstejaars georganiseerd. Hierbij begonnen we rustig met wat biertjes in onze stamkroeg 't Pandje. Vervolgens gingen we door naar het Neude, waar we in De Luifel wat dobbelspelletjes hebben gespeeld. We sloten de avond af in de shotjesbar Chupitos, waar er onder andere vlamdende Harry Potter shotjes zijn genuttigd! Hier hebben we tot in de late uurtjes doorgefeest. Al met al was het een hele gezellige avond met elkaar!

Voorronde NSPC - 31 maart 2022

Op deze dag vond de voorronde voor de Nationale Strafpleitcompetitie (NSPC) plaats. Door middel van een oefenrechtbank werden de deelnemers beoordeeld door Joyce de Vries, strafrechtadvocate en oud-bestuurslid van Ad Informandum. Zij heeft veel goede tips en tricks kunnen meegeven aan de deelnemers! De deelnemers gaan ons op donderdag 12 mei vertegenwoordigen tijdens de Nationale Strafpleitcompetitie.

Gastcollege SVG verslavingsreclassering - 4 april 2022

Vorige week maandag 4 april zijn er twee medewerkers bij ons langs geweest om een gastcollege te geven over hun werk als verslavingsreclassering. De reclassering is een tak in het strafrecht die erg belangrijk is. Zij dragen bij aan het voorkomen van recidive en helpen ex-delinquenten om van hun verslaving af te komen zodat zij niet weer op het criminele pad komen. De aanwezigen hebben al hun vragen kunnen stellen aan de medewerkers van de verslavingsreclassering. Het was een ontzettend interessant en leerzaam gastcollege!

Reis naar Milaan - 18-23 april 2022

Ad Informandum is op reis geweest naar Milaan! We kijken terug op een hele mooie week met een gezellige groep, veel terrasjes met lekker eten en een heleboel limoncello spritz. In de stad hebben we veel van de renaissance gezien door verschillende kerken en musea te bezoeken. Een letterlijk hoogtepunt hiervan was het beklimmen van het dak van de dom. Daarnaast zijn we in de rechtbank van Milaan geweest en hebben we daar tijdens een rondleiding van een rechter kennis gemaakt met de overeenkomsten en verschillen tussen het Italiaanse en Nederlandse strafproces. Dit was onwijs interessant en leerzaam, zeker ook omdat we meerdere zaken mochten bijwonen. Hiernaast hebben we op woensdag Bergamo verkend en zijn we op vrijdag

naar het Comomeer geweest. In Bergamo zijn we met de kabelbaan de berg opgegaan vanaf waar we prachtig uitzicht hadden over deze historische stad. In de avond hebben we met de groep in een voormalige gevangenis gegeten. Bij het Comomeer hebben we een botanische tuin bezocht. We hebben een vrij drukke, maar ook heel leuke en gezellige week gehad met z'n allen. We hopen dat iedereen die mee was heeft genoten, wij in ieder geval wel!!

Kantoorbezoek Allen & Overy - 26 april 2022

Met een groep zijn we naar Amsterdam afgereisd, om daar op het kantoor van Allen & Overy meer te weten te komen over hun werkzaamheden. Daarna gingen we pleiten en kregen we hier feedback op van twee advocaten van Allen & Overy. Aansluitend vond een heerlijke borrel plaats waar we al onze vragen konden stellen. Het was een zeer geslaagd bezoek!

Excursie koepelgevangenis - 29 april 2022

We zijn naar de koepelgevangenis in Arnhem geweest en wat was het gezellig!! Eindelijk een uitstapje met de vereniging, georganiseerd door de excursiecommissie. Bij binnenkomst kregen we een oranje overall aan en zijn we van start gegaan met de escape room. Zowel in teams als met de groep als geheel hebben wij weten te ontsnappen. Toen was het tijd voor een welverdiende borrel. Om deze middag af te sluiten hebben we een rondleiding gekregen door de koepelgevangenis door een ex-bewaker. Al met al was het een super leuke en leerzame middag!!

De Ad Informatie is het verenigingsblad van Ad Informandum, de Utrechtse studievereniging voor strafrecht en criminologie. De vereniging is verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Het blad verschijnt driemaal per jaar.

Wil je iets kwijt aan de redactie, heb je een idee voor een artikel of wil je graag reageren op de geschreven artikelen? Laat het de redactie weten door te mailen naar adinformatie@adinformandum.nl. Een online versie van de Ad Informatie is beschikbaar op onze website: www.adinformandum.nl.

VERSPREIDING

Abonnement of Universiteit Utrecht.

REDACTIE

Anna Korevaar, Eva van den Boomen, Julia Vissers, Maureen van der Kris en Juliette Wassenberg (hoofd- en eindredacteur).

FOTO'S EN ILLUSTRATIE'S

Foto's: Unsplash, Pixabay, Pexels tenzij anders vermeld. Foto artikel 'Waar ligt de lijn tussen kunst en vandalisme?': Maureen van der Kris.

Tekening artikel 'Yulia Tsvetkova: een controversieel proces': Maureen van der Kris naar Yulia Tsvetkova.

SPONSOREN

Hertoghs advocaten en belastingadviseurs, Lumen Lawyers, Universiteit Utrecht en het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.

VERTROUWENSPERSOON

Graag brengen we onder de aandacht dat Ad Informandum een vertrouwenspersoon heeft waar iedereen binnen onze vereniging bij terecht kan. Mocht de behoefte bestaan om een verenigingsgerelateerd probleem van welke aard dan ook in discretie bespreekbaar te maken, is de vertrouwenspersoon hiervoor het aangewezen aanspreekpunt. Indien gewenst kan dan in een vertrouwelijk gesprek meegedacht worden aan een oplossing, een advies gegeven worden of een suggestie voor vervolgstappen gedaan worden. De vertrouwenspersoon kan benaderd worden middels het mailadres vertrouwenspersoon@adinformandum.nl.

LIDMAATSCHAP

Ben je als Utrechtse student geïnteresseerd in het strafrecht en/of de criminologie en lijkt het je leuk om lid te worden van Ad Informandum? Registreer je dan via onze website: www.adinformandum.nl. Het lidmaatschap bedraagt 20 euro per jaar. Lidmaatschap biedt gratis toegang tot onze excursies, pleitworkshops, symposia, ledenborrels, kroegcolleges en de buitenlandreizen.

INSCHRIJVEN ACTIVITEITEN

Als lid van onze vereniging word je middels de nieuwsbrief, website en Instagrampagina (@adinformandum) op de hoogte gehouden van de georganiseerde activiteiten. Aanmelden voor de activiteiten kan door je in te schrijven via de gegeven link. Na je inschrijving ontvang je een paar dagen voor de geplande activiteit een e-mail met informatie.

ALUMNI-LIDMAATSCHAP

Ben je klaar met studeren? Word dan lid van ons alumni-netwerk. Voor 10 euro per jaar kun je naar de activiteiten die speciaal voor onze alumni zijn bedoeld.

OPZEGGEN LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap kan je uitsluitend aan het einde van het studiejaar opzeggen. Dit betekent dat slechts uitschrijven die binnenkomen vóór 1 september geldig zijn voor het aankomende collegejaar. Schrijf je dus tijdig uit via onze website.

COPYRIGHT

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan.

De Ad Informatie wordt mede mogelijk gemaakt door:

Universiteit Utrecht

**Lumen
Lawyers**

Hertoghs
advocaten